

Nr 25

Utlåtande i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken, m. m.

Bankoutskottet har till behandling i ett sammanhang upptagit ett antal till utskottet hänvisade motioner angående den ekonomiska politiken. Dessa motioner är

dels de likalydande motionerna I: 310 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 379 av herr *Bohman m. fl.*, vari såvitt nu är i fråga hemställtts,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte

a) ombilda det s. k. ekonomiska planeringsrådet och ge detta en allsidigare sammansättning genom att även riksdagen och därmed oppositionspartierna blir representerade samtidigt som rådets uppgifter och resurser preciseras,

b) närmare utreda möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder,

d) till nationalbudgeten foga en redogörelse för arbetskraftsbalansen och prognoser för behov och tillgång av arbetskraft.

e) i enlighet med de riktlinjer som angivits i dessa motioner snarast förelägga riksdagen ett samlat förslag till de åtgärder på den ekonomiska politikens område som är ägnade att hejda inflationen och som föranledes av nödvändigheten av att återställa betalningsbalansen gentemot utlandet;

dels de likalydande motionerna I: 539 av herrar *Bengtson* och *Lundström* och II: 664 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, vari hemställtts,

att riksdagen

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att rundabordskonferenser med i motionerna angivna sammansättning och syfte måtte användas som ett väsentligt medel att främja stabilitet i priser och samhällsekonomi,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att utredning sker om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med stabiliseringspolitiska uppgifter,

3. måtte uppdraga åt riksgäldskontoret att verkställa teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning på småsparare bland allmänheten;

dels de likalydande motionerna I: 549 av herr *Johan Olsson* och II: 668 av herrar *Larsson* i Norderön och *Larsson* i Hedenäset, vari hemställtts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning av samhällsekonomiens institutionella prägel i syfte att anvisa vägar för en differentierad ekonomisk politik, som med utsikt till större framgång än vid nuvarande politik skulle möjliggöra samhällsekonomisk balans med stabil pris- och löneutveckling i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels de likalydande motionerna I: 559 av herrar *Åkerlund* och *Gustaf Henry Hansson* och II: 658 av herrar *Carlshamre* och *Regnéll*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera priser och löner;

dels ock de likalydande motionerna I: 556 av herr *Sundin* och II: 671 av herr *Nilsson* i Tvärålund, vari hemstälts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående de tekniska och administrativa problemen i anslutning till användandet av den indirekta beskattningen och avbetalningshandeln med konsumentkapitalvaror i konjunkturpolitiskt syfte för att möjliggöra en smidigare och effektivare stabiliseringspolitik.

I vad avser ytterligare ett i motionerna I: 310 och II: 379 gjort yrkande (punkten c), angående viss undersökning av arbetsmarknadspolitikens verkningar, har dessa motioner på bankoutskottets hemställan (mem. nr 22) överlämnats till statsutskottet.

Beträffande motiveringen för vad som hemstälts i här förevarande motioner hänvisas, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, till motionerna I: 310, II: 664, II: 668, I: 559 och I: 556.

Efter remiss av samtliga här förevarande motioner har till utskottet inkommit yttranden från fullmäktige i riksbanken, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Sveriges lantbruksförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet (KF), Svenska sparbanksföreningen och Svenska försäkringsbolags riksförbund ävensom från Stockholms handelskammare, vilken framställt särskild begäran att få yttra sig över motionerna. Över motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avser uppdrag åt riksgäldskontoret att verkställa teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån, har yttrande inhämtats jämväl från fullmäktige i riksgäldskontoret. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund har avgivit ett gemensamt yttrande. Tillfälle att avge yttrande över motionerna har beretts även Svenska bankföreningen, som emellertid icke önskat begagna sig därav.

Motionerna

De förevarande motionerna syftar alla till att ange åtgärder som skall möjliggöra ökad samhällsekonomisk stabilitet. Förslagen framförs mot bakgrunden av en kritisk granskning av olika tendenser i den ekonomiska utvecklingen, främst den stigande löne- och prisnivån och påfrestningarna på bytesbalansen. Gemensamt för motionerna är att de utmynnar i förslag om olika utredningar och institutionella anordningar.

Motionsparen I: 310 och II: 379 samt I: 539 och II: 664 täcker, vad motiveringen beträffar, ett stort antal aspekter av den ekonomiska politiken och är i vissa hänseenden att betrakta som alternativ till den i statsverkspropositionen framlagda finansplanen. I motionerna I: 310 och II: 379 upptages sålunda till diskussion den samhällsekonomiska stabiliteten och handelsbalansen, fördelningen av de samhällsekonomiska resurserna, de offentliga utgifternas expansion och prisbildningen på offentliga tjänster, varjämte anförs synpunkter på skattepolitiken, löne-, arbetsmarknads- och bostadspolitiken samt investeringsutvecklingen och kreditmarknaden. Förslag avseende vissa av dessa punkter har framförts i särskilda motioner som hänvisats till andra utskott än bankoutskottet.

På motsvarande sätt förhåller det sig med motionerna I: 539 och II: 664. I dessa reses krav på en fastare budgetplanering samt bättre prognoser över tillgång och efterfrågan på arbetskraft i form av en arbetskraftsbudget. Vidare uttrycks önskemål om en parlamentarisk översyn av statsutgifterna, en skattereform innefattande bl. a. omläggning av omsättningsskatten till en mervärdeskatt och åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet. Såsom institutionella former för vidgat samarbete mellan det ekonomiska livets huvudagerande föreslås dels stabiliseringspolitiska rundabordskonferenser, omfattande företrädare för det allmänna (regering, riksdag och kommuner), arbetsmarknadsorganisationerna och näringslivet samt fristående ekonomisk expertis, dels ett permanent ekonomisk-socialt råd med likartad sammansättning.

Förslaget i motionerna I: 549 och II: 668 om en allsidig utredning av samhällsekonomiens institutionella prägel utgår från kravet på differentierade ekonomisk-politiska åtgärder, anpassade dels till regionala differenser i utvecklingshänseende, dels till differenser betingade av skilda branschers inflytande på samhällsekonomin. Motionärerna anser sig kunna konstatera en påtagligt bristande kännedom om de regionala och för branscher och företag individuella utvecklingsdragen, till följd varav samhällets åtgärder blivit alltför generella eller statiska.

Inkomstpolitik definieras i motionerna I: 559 och II: 658 som »en uppfattning om önskvärdheten av en viss inkomstutveckling». Motionärerna understryker att det gäller att formulera och klargöra en målsättning för inkomstutvecklingen men däremot på intet sätt att åstadkomma en statlig di-

rigering av inkomstbildningen. Genom den begärda utredningen skall en grund läggas för samråd till inflationsutvecklingens hejdande.

Den reform av den indirekta beskattningen som skisseras i motionerna I: 556 och II: 671 är avsedd att åstadkomma en utjämning i konsumtionen genom att man söker uppskjuta hushållens konsumtion i en högkonjunktur och uppmuntra en ökning av den genom skattesänkning när en konjunkturavmattning inträder. Då skatten sålunda skall vara oberoende av det för tillfället rådande statsfinansiella läget, förutsätts ifrågavarande skattemedel fonderade i en särskild stabiliseringsfond, förvaltd av ett riksdagens organ.

Uppgifter rörande vissa i motionerna behandlade frågor

Ekonomiska planeringsrådet

Det ekonomiska planeringsrådets uppgift är att vara organ för samråd mellan regeringen, näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den ekonomiska forskningen i frågor som rör den svenska ekonomiens utveckling på längre sikt. Rådet tillkallades av finansministern efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 2 november 1962. Planeringsrådet består av 14 ledamöter, som representerar bl. a. konjunkturinstitutet, arbetsmarknadsstyrelsen, riksbanken, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och Tjänstemännens centralorganisation samt den ekonomiska forskningen. Rådet sammanträder under ordförandeskap av finansministern. Handels- och inrikesministrarna liksom övriga berörda statsrådsledamöter deltar regelbundet i rådets överläggningar.

Tillkallandet av det ekonomiska planeringsrådet utgjorde ett led i strävandena att intensivifiera och vidareutveckla det arbete som bedrivits i form av långtidsutredningar. Rådet skall följa den löpande utvecklingen och diskutera de problem som möter när det gäller att bevara och öka framstegstakten i den svenska ekonomien. I den mån de av rådet behandlade frågorna så påkallar inbjuds även utomstående expertis och berörda intressenter. Det utredningsarbete som utgör grundvalen för planeringsrådets överläggningar tillkommer genom ett brett upplagt samarbete mellan offentliga myndigheter, näringslivet och den ekonomiska forskningen.

Arbetet med de långsiktiga utvecklingsproblemen syftar inte till någon detaljerad planhushållning med fixerade mål i fråga om produktionen inom olika näringsgrenar. Planeringens innebörd är i stället att kartlägga tendenser och problem och ange möjliga åtgärder som underlättar en snabb och balanserad expansion av den svenska ekonomien.

Rådet har sedan sin tillkomst i november 1962 t. o. m. april 1966 hållit 23 sammanträden, dvs. bortsett från sommaruppehållen i stort sett ett sammanträde var sjätte vecka. Regelmässigt behandlas ett par gånger om året

de aktuella konjunkturutsikterna och därmed sammanhängande ekonomisk-politiska frågor. Huvuddelen av rådets arbete har emellertid berört utvecklingstendenserna på längre sikt och större ekonomisk-politiska frågor. Rådet har t. ex. behandlat lokaliseringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, värdefasta lån, aktievinstbeskattningen och allmänna skatteberedningens betänkande. Bland utvecklingsproblem på längre sikt som upptagits till behandling av rådet kan nämnas de privata investeringarnas utveckling på 1960-talet, den högre utbildningen, köerna och resursanvändningen, näringslivets finansieringsproblem samt ett flertal problemkomplex i samband med långtidsutredningens arbete.

Frågan om att säkerställa ett riksdagsinflytande (parlamentariskt inflytande) på bl. a. det ekonomiska planeringsrådets verksamhet behandlades år 1964 av riksdagen på grundval av motioner om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar.

Konstitutionsutskottet konstaterade (utl. 1964:8) att planeringsarbetet avsåg att vara ett led i departementens och myndigheternas beredning av ärenden till vilka regering och riksdag senare skall taga ställning. Enligt utskottets mening vore införandet av konstitutionellt ansvar inom de fria former av samråd som präglade beredningsarbetet inte påkallat. Ett sådant ansvar skulle — tvärtemot motionärernas avsikt — kunna medföra ett inflytande för de berörda organen och i dem representerade grupper som sträckte sig utöver den rådgivande funktionen. Genom den utbyggda långsiktiga planeringen inom departement, verk och myndigheter komme riksdagen att ges en ökad information och en fastare grund för olika frågors avgörande. Något skäl för särskilt riksdagsinflytande över beredningsformerna syntes därför enligt utskottets mening inte finnas.

I en reservation som fogades till utskottets utlåtande föreslogs att den då planerade utredningen rörande den framtida utbyggda organisationen för långsiktig planering skulle få till särskild uppgift att förutsättningslöst undersöka de olika planeringsinstansernas roll i författninglivet liksom riksdagens inflytande i planeringsverksamheten.

Riksdagen godkände utskottsmajoritetens uttalande.

Utredning om inkomspolitik. Vissa samrådsformer

Frågan om en teknisk utredning av en inkomspolitik har varit föremål för bankoutskottets behandling vid såväl 1964 som 1965 års riksdag (utl. nr 18 resp. 15). I sitt yttrande över motioner om åtgärder mot inflation vilka väcktes vid 1964 års riksdag förordade bankofullmäktige, att de praktiskt politiska förutsättningarna för bedrivandet av en inkomspolitik skulle utrönas och att regeringen, under förutsättning att fullmäktiges förslag vann riksdagens intresse, skulle uppta förhandlingar i frågan med intresserade parter och de politiska partierna. Fullmäktige avstyrkte framkomna förslag om en allmän ekonomisk utredning av inkomstpolitiken men anförde att det

möjligen med viss rätt kunde göras gällande, att en speciell, närmast teknisk utredning i sammanhanget kunde vara motiverad. Avvisandet av en inkomstpolitik såväl i Sverige som i andra länder kunde nämligen enligt fullmäktiges mening sägas ha skett utan alltför klara föreställningar om hur den inkomstpolitik konkret och i praktiken skulle se ut, till vilken man tog ställning.

Bankoutskottet ställde sig i sitt utlåtande (1964: 18) avvisande till bankofullmäktiges förslag. Vägledande för utskottets ställningstagande var bl. a. den roll som löneglidningen normalt spelar för den totala lönestegringen, med påföljd att en politik riktad endast mot de löneökningar som sker inom avtalens ram knappast syntes kunna nå avsedd verkan. Utskottet ansåg att man borde vidmakthålla den allmänt godtagna principen om arbetsmarknadsparternas frihet att utan statliga ingripanden träffa avtal om villkoren på arbetsmarknaden.

Frågan om en inkomstpolitik upptogs till förnyad behandling vid 1965 års riksdag (utl. 15), närmast i anledning av motioner om en sådan teknisk utredning som bankofullmäktige året innan hade väckt tanken på. I detta sammanhang behandlades också frågan om i vilka former statsmakterna borde medverka i inkomstbildningsprocessen. I sistnämnda avseende hade i andra motioner föreslagits dels att regeringen t. ex. genom rundabordskonferenser skulle hålla kontakt med intresseorganisationerna inom näringslivet och på arbetsmarknaden i syfte att skapa ett effektivt instrument för penningvärdets bevarande, dels att ett ekonomisk-socialt råd skulle inrättas med representanter för regering, riksdag, näringslivets och arbetsmarknadens organisationer samt fristående ekonomisk expertis för att åstadkomma en samtidig avvägning av de olika intressena, bl. a. uppdragande av en ram för löneökningar. Utskottet inhämtade yttranden från bl. a. arbetsmarknadens organisationer, som alla ställde sig avvisande till förslaget om en teknisk utredning av en inkomstpolitik. Även förslagen om ett institutionaliserat samråd bemöttes negativt av remissorganen med undantag endast av SACO och RLF, som anslöt sig till förslaget om anordnandet av rundabordskonferenser. Bankofullmäktige avstod, under hänvisning till sitt yttrande år 1964, från att yttra sig. Två av fullmäktige, herrar Wickman och Hans Gustafsson, vilka inte deltagit i fullmäktiges behandling av frågan år 1964, anförde emellertid i särskilt yttrande att de ställde sig i hög grad tveksamma till de i fullmäktiges yttrande år 1964 föreslagna överläggningarna mellan regeringen, parterna på arbetsmarknaden och de politiska partierna. I fråga om den rekommenderade inkomstpolitiken anfördes i det särskilda yttrandet att om förslaget åsyftade att genom överläggningar och förhandlingar fastställa ett utrymme för lönestegringar, en sådan politik vore inte bara orealistisk utan även ineffektiv, bl. a. med hänsyn till löneglidningen mellan avtalen samt risken för snedvridningstendenser i arbetskrafts- och resursfördelningen. Det underströks också att en inkomstpolitik inte skulle kunna

ersätta annan stabilitetsskapande ekonomisk politik. Ambitionen borde i stället inriktas på att skapa förståelse för en effektiv finans- och penningpolitik.

Utskottet konstaterade i sitt utlåtande att det torde vara ofrånkomligt att innebörden av de rekommenderade överläggningarna måste bli att statsmakterna mer eller mindre bestämt skulle fastställa utrymmet för lönestegringarna. Detta skulle innebära att den ordning som hittills tillämpats med fria överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter skulle sättas ur spel, vilket enligt utskottets mening skulle få klart negativa verkningar. Strävan att skapa samhällsekonomisk balans borde i stället främst taga sig uttryck i en målmedveten finans- och penningpolitik, så utformad att den i jämviktsskapande riktning direkt påverkade utbudet av och efterfrågan på arbetskraft. Bland övriga åtgärder nämnde utskottet en aktiv prisövervakning.

Ekonomisk-socialt råd

Motioner om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd har tidigare av herr Ohlin m. fl. väckts dels 1959 (mot. I: 301 och II: 370), dels 1965 (mot. I: 583 och II: 706). Ett sådant råd har därvid karakteriserats som ett forum, där företrädare såväl för statsmakterna — regering och riksdag — som för de olika intresseorganisationerna på näringslivets och arbetsmarknadens områden samt oberoende expertis skulle få tillfälle att söka nå en så långt möjligt ensartad bedömning av det faktiska samhällsekonomiska och konjunkturpolitiska läget. Inom rådet borde enligt motionärernas mening inrättas en i förhållande till alla statliga myndigheter fristående delegation av sakkunniga, självständiga och oberoende personer med förslagsvis tre medlemmar. Denna delegation skulle på grundval av statistiskt material uttala sig om förutsättningarna för skapande och vidmakthållande av full sysselsättning med hänsyn till arbetsmarknadens problem. Bland de spörsmål som rådet skulle befatta sig med har vidare nämnts inflationsproblemet. Motionärerna har understrukt, att delegationens liksom rådets uttalanden skulle vara offentliga. Vid den remissbehandling av motionerna som bankoutskottet verkställt har såväl 1959 som 1965 samtliga de näringslivs- och arbetsmarknadsorganisationer, vilka uttalat sig i ämnet, ställt sig avvisande till förslaget om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd. Motionerna har också avstyrkts av bankoutskottet (utl. 1959: 39, 1965: 15) och lämnats utan åtgärd av riksdagen.

Beträffande utländska motsvarigheter till det föreslagna organet må noteras, att ett ekonomiskt eller ekonomisk-socialt råd har inrättats i flera europeiska länder, bl. a. Belgien, Danmark, Frankrike, Italien, Nederländerna och Storbritannien. I dessa organ ingår regelmässigt företrädare för arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer, varvid i flera fall en paritetisk representation för å ena sidan arbetsgivar- och företagarintressen, å andra

sidan arbetstagar- och konsumentintressen eftersträvas. Härutöver ingår i regel ett antal direkt av regeringen eller på annat sätt utsedda ekonomiska experter. Representation för de parlamentariska partierna saknas genomgående.

I fråga om sin ställning och storlek företer dessa ekonomiska råd starka variationer, och de skiljer sig likaså från varandra vad gäller arbetsuppgifter och arbetsformer. Med reservation för att ändringar beträffande de här avsedda organen kan ha genomförts på senare tid och för att tillgängliga informationer ger en ofullständig bild av den roll som dessa organ spelar lämnas här vissa grundläggande uppgifter om de ekonomiska eller ekonomisk-sociala råden i de nämnda länderna.

Överallt gäller, att råden fungerar som konsultativorgan i förhållande till regeringen i ekonomiska frågor. I vissa fall (Frankrike, Italien, Nederländerna) tillhör även sociala frågor rådets kompetensområde. Utöver till regeringen kan rådgivningen stundom (i Belgien och Italien) rikta sig till folkrepresentationens kamrar. Arbetsresultatet utgöres regelmässigt av utlåtanden, vilka förbereds inom ett till rådet knutet sekretariat och vilka kan avges i förelagda frågor och därjämte i regel också på föranstaltande av rådet självt; vissa råd (Belgien, Frankrike, Italien) kan sålunda sägas ha initiativrätt i fråga om viss lagstiftning. I ett par länder (Frankrike, Nederländerna) har föreskrivits skyldighet för regeringen att inhämta rådets yttrande i vissa slags frågor. Uppgifter utöver de här nämnda har huvudsakligen det social-ekonomiska rådet i Nederländerna, som i vissa hänseenden är överordnat de offentlighetsrättsliga sammanslutningar som inrättats för skilda näringsgrenar etc.

I Frankrike och Italien finns föreskrifter om det ekonomiska rådets existens i landets författning; det franska ekonomiska och sociala rådet kan i vissa hänseenden betraktas som en tredje, med huvudsakligen rådgivande funktioner utrustad kammare inom landets parlament. I andra fall är rådet baserat på en särskild lag eller beslut i annan ordning. Som exempel på ändamålsföreskrift i en sådan lag må citeras den danska lagen om ekonomisk samordning, vari stadgas att det ekonomiska rådet har till uppgift att »följa landets ekonomiska utveckling och bidra till att samordna de olika ekonomiska intressena».

Det största av de nämnda råden är det franska, som har icke mindre än 205 ledamöter, av vilka flertalet nomineras av arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer enligt en bestämd ordning, varjämte regeringen själv utser vissa kategorier av ledamöter, inalles 90. Bland de senare befinner sig ett antal oberoende vetenskapsmän etc. Representationen för företagarintressen av olika slag kan sägas vara ca dubbelt så stor som representationen för arbetstagarintressena.

I det italienska ekonomi- och arbetsrådet ingår en av regeringen utsedd neutral ordförande och därutöver 80 medlemmar, likaså med en viss över-

vikt för arbetsgivar- och företagarintressen. Inslaget av »sakkunniga» uppgår till 20, varav åtta utses direkt av republikens president, övriga av skilda institutioner. Ledamotskap i rådet är enligt uttrycklig föreskrift oförenligt med ledamotskap i parlamentet.

Det belgiska rådet har 50 och det nederländska rådet 45 ledamöter. I båda fallen är arbetsgivar- och arbetstagersidorna lika företrädde, med vardera 22 respektive vardera 15 ledamöter. Återstående ledamöter är vetenskapsmän, i Belgien utsedda av intresserepresentanterna genom kooptation. Mera begränsad numerär har det danska rådet, som utgöres av ett presidium bestående av tre sakkunniga nationalekonomer och därutöver 22 medlemmar, av vilka ytterligare högst fyra kan tillhöra samma kategori av sakkunniga, medan av återstoden 16 är företrädare för olika organisationer samt två representerar finans- och ekonomiministrarna. I Storbritannien fungerar finansministern som ordförande i National Economic Development Council (NEDC), varjämte i rådet ingår handelsministern, arbetsministern och 17 andra medlemmar. Av de sistnämnda kommer sex från arbetsgivarsidan och sex från arbetstagersidan, medan övriga är experter eller representanter för statliga företag.

Utom i det danska rådet finns även i andra fall presidier med särskilda uppgifter. Dessutom finns exempel på indelning i sektioner för behandling av vissa slags ärenden.

De ekonomiska rådens sammansättning och funktionssätt synes flerstädes ha givit upphov till diskussion. Flera olika problem har därvid berörts. Ett av dessa är svårigheten att inom ett och samma organ förena intresserepresentation och oberoende expertis, ett annat tendensen till kompromisser av kohandelstyp mellan olika grupper, eventuellt på bekostnad av tredje part. Uppgiften att fastställa med vilket antal ledamöter olika grupper skall vara företrädde kan vara svårlöst, och organisationer som ställts utanför rådet kan göra starka påtryckningar i syfte att erhålla representation. Å andra sidan har också förekommit tveksamhet att inträda i rådet; sålunda vägrade den brittiska landsorganisationen (TUC) till en början att låta representera sig i NEDC, då man befarade att rådet skulle komma att utveckla sig till ett instrument för statlig lönepolitik. Efter TUC:s inträde har löneutvecklingen likväl diskuterats i rådet.

Utredning om den indirekta beskattningen och om avbetalningshandeln

Frågorna om användande av den indirekta beskattningen och om reglering av avbetalningshandeln i konjunkturpolitiskt syfte behandlas för närvarande av två offentliga utredningar. Den indirekta beskattningen är föremål för fortsatt prövning i den utredning om indirekta skatter och socialförsäkringsavgifter, som tillkallades i början av 1965 för att överse allmänna skatteberedningens förslag angående socialförsäkringsavgifter och indirekt beskattning samt därmed sammanhängande frågor.

I fråga om avbetalningshandeln finns en för ändamålet särskilt tillsatt utredning, konsumtionskreditutredningen, som beräknas komma att framlägga resultatet av sina överväganden under våren 1966. Utredningen kommer dels att behandla konsumtionskrediternas för- och nackdelar från den enskilde konsumentens och handelns synpunkt, dels konsumtionskrediternas samhällsekonomiska verkningar. En uppgift för utredningen har varit att söka bedöma i vilken utsträckning förändringar i konsumtionskreditvolymen tenderar att förstärka efterfrågan på ur konjunkturpolitisk synpunkt olämpliga tidpunkter och varuområden samt i vilken grad konsumtionskrediternas tillväxt på längre sikt kan minska den andel av våra resurser som används för kapitalbildning. Utredningen har vidare att pröva om särskilda åtgärder med avseende på avbetalningshandeln är önskvärda från konjunkturpolitisk synpunkt samt, om så befinnes vara fallet, dels klarlägga under vilka förutsättningar sådana åtgärder bör tillgripas, dels redovisa vilka medel som därvid kan komma i fråga samt söka bedöma dessas privatekonomiska och samhällsekonomiska konsekvenser. Utredningen kommer att framlägga förslag till åtgärder som i angivet syfte kan komma till användning i olika samhällsekonomiska lägen.

Utredning om ekonomisk-politiska åtgärder

Frågan om den ekonomiska politikens utformning i syfte att bidra till en balanserad samhällsekonomisk utveckling var föremål för en omfattande genomgång av stabiliseringsutredningen i dess år 1961 avlämnade betänkande Mål och medel i stabiliseringspolitiken (SOU 1961: 42). Till grund för utredningen låg bl. a. tre vetenskapliga undersökningar gällande utlands- transaktionerna och den svenska ekonomien, finanspolitikens ekonomiska teori samt investeringsverksamhet och sparande. Stabiliseringsutredningen underströk nödvändigheten av en hög rörlighetsberedskap i den ekonomiska politiken. Detta krav ansågs gälla alla sektorer av politiken men vara speciellt markerat i fråga om arbetsmarknadspolitik. En ytterligare utbyggnad och effektivisering av arbetsmarknadspolitik i syfte att öka möjligheterna till en rörlighetsstimulerande politik har föreslagits i proposition nr 52 till årets riksdag. Utan att närmare gå in på detaljutformningen av de olika ekonomisk-politiska åtgärderna framlade stabiliseringsutredningen förslag till aktivisering av konjunkturpolitiken på en rad områden. I inte oväsentlig grad har dessa förslag förverkligats i den ekonomiska politiken, delvis redan innan utredningen framlade sina förslag. Vissa av de delområden som behandlades av stabiliseringsutredningen har sedermera gjorts till föremål för särskilda utredningar.

Utredning om värdefasta statliga obligationslån

Frågan om införande på den svenska lånemarknaden av värdefasta obligationslån, dvs. obligationslån med indexklausuler av innebörd att skydda

långgivaren mot försämringar av penningvärdet, har under senare år gjorts till föremål för omfattande undersökningar. I sammanhanget kan först erinras om en av professorn Tord Palander år 1957 till stabiliseringsutredningen överlämnad promemoria angående indexregleringar på lånemarknaden. Det ojämförligt mest omfattande utredningsmaterialet har frambringats av värdesäkringskommittén, som i slutet av 1963 avlämnade sitt betänkande Indexlån, del I och del II (SOU 1964: 1 och 2). Det är inte möjligt att här gå närmare in på de frågor som berördes och de slutsatser som nåddes av värdesäkringskommittén. I motionerna I: 539 och II: 664 har i första hand åsyftats en emission av statliga värdefasta obligationer för långgivning till bostadssektorn. I fråga om värdefasta obligationer för bostadsfinansieringen utförde värdesäkringskommittén mycket omfattande undersökningar. Resultatet av dessa blev i huvudsak att ingen slutgiltig ståndpunkt i fråga om användandet av indexlån som en finansieringskälla för bostadsbyggandet kan nås utan att hela frågeställningen betraktas i ljuset av bostadspolitiken som helhet. Speciellt klart framstod ett sådant samband i fall då hyrorna — så som fallet är i större delen av nyproduktionen — fastställs med utgångspunkt i produktions- och underhållskostnaderna. Kommittén fann att för att göra indexlån användbara som finansieringsform för den hyreskontrollerade sektorn — dvs. praktiskt taget hela flerfamiljshussektorn och den helt dominerande delen av småhussektorn — erfordras en översyn av hela hyreskontroll- och hyresberäkningssystemet. Frågan om hyreskontrollen och hyresregleringens framtida utformning utreds f. n. av hyreslagstiftningssakkunniga som beräknas komma att framlägga resultaten av sitt utredningsarbete under loppet av 1966.

Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser har uttalat sig om allmänna frågor rörande den ekonomiska politikens avvägningsproblem och inriktning. Dessa uttalanden har tagit formen av såväl kommentarer till den bedrivna politiken som rekommendationer för den framtida ekonomiska politiken. Behövet av en förstärkt långtidsplanering påtalas från flera håll.

Bankofullmäktige begränsar sig i sitt yttrande till sådana frågor som ligger inom området för riksbankens verksamhet. I anslutning bl. a. till uttalanden i vissa motioner om nödvändigheten av att tillräckliga finansieringsmöjligheter finns för att industrien skall kunna förverkliga sina investeringsplaner och om angelägenheten av att riksbanken inte genom olika ingripanden försämrar näringslivets möjligheter att erhålla krediter i det pressade kreditmarknadsläge som nu råder, anför bankofullmäktige (majoriteten):

Det kan i detta sammanhang vara anledning att erinra om de allmänna avvägningsproblem, som i nuvarande läge är aktuella för den ekonomiska politiken. Som framhållits i finansplanen är det primära målet under 1966

att åstadkomma en förbättring i balansen för utrikeshandeln. Härom torde allmän enighet råda. Flertalet av motionärerna uttrycker också starka förhållningar för bytesbalansens utveckling. Det synes mot denna bakgrund vara viktigt att sådana investeringar ges prioritet som direkt kan påverka vår konkurrenskraft gentemot utlandet. Det gäller då i främsta rummet industrins investeringar. De i finansplanen förordade ekonomisk-politiska åtgärderna syftar också till att skapa utrymme för industrins investeringar i den takt, som företagens planer för innevarande år indikerar. En expansion av industriinvesteringarna, vilka till övervägande delen består av maskiner, ställer emellertid stora krav på verkstadsindustrins produktionsförmåga. Den nuvarande bristen på arbetskraft och på ledigt kapacitetsutrymme inom denna sektor kan därför tänkas verka hämmande på möjligheterna till en ökning i produktionen av verkstadsprodukter i takt med den växande efterfrågan. Det skulle i ett sådant läge, om kredittillgången inte hölls under kontroll, föreligga risk för att de produktivitetmässiga fördelarna av en stark expansion av industriinvesteringarna motväges av nackdelarna dels av en till följd av maskinefterfrågan föranledd stark stegring av verkstadsimporten med därav följande ogynnsamma verkningar på vår bytesbalans, och dels av en genom efterfrågeöverskott skärpt tendens till prisstegring och löneglidning, som ytterligare kan försämra vårt konkurrensläge gentemot utlandet och även medföra icke önskvärda fördelningspolitiska konsekvenser, ett förhållande som särskilt påtalas i motionerna I: 539 och II: 664. Det kan i detta sammanhang vara värt att notera att i nationalbudgetens kalkyler har, som ett lägsta alternativ, redan räknats med en nettoprisstegring på 2 å 3 procent under loppet av 1966. För kreditpolitikens del innebär de risker, som antytts, att den stramhet, som uppnåtts på kreditmarknaden, måste bibehållas. Om man vill främja näringslivets investeringar måste detta ske genom att man minskar tillväxttakten inom andra områden, bl. a. bostadsbyggandet och de offentliga investeringarna, i enlighet med de riktlinjer, som dragits upp för den ekonomiska politiken. Även vid en dämpning av ökningstakten för dessa investeringar kan det emellertid uppstå risker för en överhettning av konjunkturen till följd av bristen på kapacitet och på utbildad arbetskraft inom verkstadsindustrin.

Till fullmäktiges yttrande har fogats en reservation av herr *Kollberg*. Fullmäktige har i sitt nyss återgivna yttrande bl. a. konstaterat att, om man vill främja näringslivets investeringar, detta måste ske genom att man minskar tillväxttakten inom andra områden, varvid fullmäktige nämnt bostadsbyggandet och de offentliga investeringarna. Herr *Kollberg* anför här om följande:

Medan jag delar uppfattningen att återhållsamhet bör iakttagas på de offentliga investeringarnas område för att bereda ökad kreditförsörjning åt näringslivet, kan jag icke biträda tanken att man medvetet skulle hålla tillbaka tillväxttakten inom bostadsbyggandet, särskilt som denna tillväxttakt under nuvarande förhållanden kommer att bli ytterligt måttlig.

De alltför väl kända sociala olägenheter som följer av den katastrofala situationen på bostadsmarknaden är så allvarlig att bostadsbyggandet icke rimligen kan ges lägre angelägenhetsgrad än investeringarna på näringslivets område. Man bör i detta sammanhang icke heller bortse från att förbättring av bostadsförsörjningen ofta nog är av betydelse för förverkligandet av näringslivets investeringsplaner.

SAF och Sveriges industriförbund understryker i sitt gemensamma yttrande nödvändigheten av att åtgärder vidtas i syfte att stärka den samhällsekonomiska balansen på längre sikt, speciellt mot bakgrund av det permanenta efterfrågeöverskott och ökande inflationsgap som långtidsutredningen funnit sannolikt. Organisationerna pekar speciellt på läget inom exportföretagen, vilkas kostnader på grund av inflationen ständigt drivs i höjden medan deras försäljningspriser sedan lång tid i stort sett varit konstanta. En sådan utveckling måste, uttalar organisationerna, på lång sikt få mycket allvarliga konsekvenser för hela landets ekonomi. I fråga om utvecklingen på längre sikt anföres bl. a. följande:

För att upprätthålla den samhällsekonomiska balansen på längre sikt och för att förbättra utrikeshandelsbalansen måste industrins investeringar öka kraftigt. De betänkligheter som framförs i motion[erna] I: 310 och II: 379 över de finansiella möjligheterna att förverkliga denna expansion uppfattas av organisationerna som ett mycket allvarligt problem. Vi har med oro konstaterat att industrins självfinansieringsgrad under 1960-talet varit klart lägre än under slutet av 1950-talet. Enligt långtidsutredningen väntas dessutom en ytterligare försämring under senare delen av 1960-talet. De åtgärder, som föreslås i motionerna för att underlätta företagens kapitalanskaffning, är således mycket angelägna.

Organisationerna delar i stort sett de uppfattningar som kommit till uttryck i motionerna i fråga om den ekonomiska politikens utformning, nödvändigheten av att öka det privata sparandet och behovet av en genomgripande skattereform.

LO konstaterar att motionerna tar upp till behandling ett stort antal frågor i den ekonomiska politiken och finner att det skulle föra mycket långt att på alla de olika punkterna redovisa organisationens ståndpunkt och dessutom hur denna sammanhänger med organisationens helhetssyn på stabiliseringspolitiken. LO begränsar sig därför till några allmänna synpunkter på motionerna och hänvisar i övrigt till yttranden som organisationen avgivit i samband med remisser av olika utredningar, t. ex. arbetsmarknadsutredningen, allmänna skatteberedningen, bostadsbyggnadsutredningen och 1965 års långtidsutredning. I fråga om drivkrafterna bakom inflationsutvecklingen anför organisationen bl. a.:

LO kan inte dela den uppfattning om mekanismen i inflationsutvecklingen som kommer till uttryck i en stor del av motionerna. Den framträdande roll man vill ge lönebildningen i denna orsakskedja, vare sig den sker inom eller utanför avtalens ram, är inte verifierad. Det räcker att ställa frågan: Hur är det möjligt och vad är motivet för så många företag att betala vad som uppfattas som inflationsdrivande löner? för att inse att lönebildningen inte kan vara den yttersta orsaken. Snarare synes mycket av orsaken enligt LO:s mening ligga i tröghet i prisbildningen och bristande konkurrens, som möjliggör alltför höga vinster, enligt de mekanismer som stabiliseringsutredningen på sin tid klargjorde.

SACO delar den uppfattning som kommer till uttryck i samtliga här be-

rörda motioner, nämligen att den snabba penningvärdeförsämringen och påfrestningarna på bytesbalansen utgör allvarliga samhällsekonomiska problem. SACO hänvisar till vissa tidigare uttalanden i dessa frågor, främst i organisationens skrivelse i december 1965 till regeringen angående inflationen, skatteutvecklingen och akademikernas reallöneutveckling, samt i dess remissyttrande över 1965 års långtidsutrednings betänkande. I förevarande sammanhang inskränker sig organisationen till att mera allmänt och kortfattat kommentera vissa i motionerna aktualiserade frågeställningar och anför bl. a. följande:

Det finns enligt SACO:s mening starkt fog för konstaterandet i motion[erna] I: 310 [och II: 379] att en ständig inflation numera ej bör betraktas som det pris vi måste betala för full sysselsättning utan tvärtom framstår som det allvarligaste hotet mot sysselsättningen och en snabb ekonomisk tillväxt genom att efterhand starkt begränsa den ekonomiska politikens rörelsefrihet. Kraftfulla åtgärder mot inflationen krävs, om vi skall lyckas bevara den yttre och inre balansen och bibehålla en tillfredsställande expansionstakt. Erfarenheterna under senare år visar, att nya ekonomisk-politiska grepp måste prövas. På det penningpolitiska området torde åtstramningen ha drivits så långt att ytterligare insatser där knappast kan komma ifråga. Däremot kan — och bör — en avsevärt större restriktivitet iakttas i finanspolitiskt avseende.

SACO erinar om sina i annat sammanhang framförda synpunkter på skattepolitiken och hävdar att de statsanställda akademikerna kommit att släpa efter i löneutvecklingen. SACO påminner också om att organisationen i sin ovannämnda skrivelse till regeringen framfört förslag om en skattereform på längre sikt. Vidare ansluter organisationen sig till bedömningen i motionerna I: 310 och II: 379 att stegringstakten för de offentliga utgifterna i dagens situation spelar en stor roll för penningvärdeutvecklingen. Organisationen anser det vara lättare att konjunkturvariera de offentliga utgifterna än att använda skattepolitiska åtgärder.

RLF understryker behovet av en målmedveten ekonomisk politik och delar motionärernas kritiska syn på den förda ekonomiska politiken, som enligt riksförbundets uppfattning bl. a. lett till en mycket ojämn fördelning av de standardförbättringar som kunnat komma befolkningen till del genom näringslivets ökade effektivitet.

Sveriges lantbruksförbund anser att inflationstrycket i samhällsekonomin uppstått genom att arbetskostnaderna stiger fortare än produktiviteten och inte genom en alltför snabb expansionstakt inom näringslivet. Allmänt formulerade krav på återhållsamhet vid löneuppgörelser anser förbundet inte vara något stabiliseringsmedel. Enligt förbundets mening torde arbetsmarknadens organisationer inte själva ha någon större möjlighet att i längden påverka kostnadsinflationen, vilket anses framgå bl. a. av löneglidningen. Förbundet anser att den verkliga drivkraften bakom inflationstendensen är att söka i den statliga utgiftsexpansionen och att därför en begränsning av den-

na är nödvändig om man verkligen vill motverka den nuvarande inflations-tendensen. Möjligheterna härtill begränsas emellertid av att det är inom den offentliga konsumtionen som de största bristområdena finns. *Sveriges grossistförbund* anför synpunkter som i stort sett ansluter till Lantbruksförbundets. Förbundet anser att en önskvärd stabilisering i fråga om löneutvecklingen inte bör genomföras genom statliga ingrepp i inkomstbildningen utan åstadkommas av arbetsmarknadsparterna. Med hänsyn härtill avstyrkes förslaget om en utredning angående inkomstpolicen.

Sveriges hantverks- och industriorganisation finner den beskrivning av drivkrafterna bakom inflationsutvecklingen som lämnas i motionerna övertygande. I dessa motioner och i åtskilliga andra sammanhang har påtalats väsentliga svagheter i den samhällsekonomiska utvecklingen, vilka till betydande del kunnat hänföras till brister i statsmakternas ekonomiska politik, anför organisationen och fortsätter:

Enligt organisationens mening måste det betraktas som anmärkningsvärt, att den kritik som sedan flera år framförts från en samstämmig opinion, innefattande bl. a. hela näringslivet, icke föranlett några åtgärder eller ens en allsidig utredning beträffande möjligheterna att effektivisera den ekonomiska politiken och därigenom åstadkomma erforderlig stabilitet i den ekonomiska utvecklingen. Härvid bör understrykas att en framgångsrik stabiliseringspolitik måste bygga på medborgarnas och näringslivets förtroende för statsmakternas förmåga och vilja att med kraft och målmedvetenhet arbeta för penningvärdets bibehållande. Detta synes icke minst framgå av förloppet av 1966 års centrala avtalsförhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. En fortsatt inflationsutveckling kan med stor säkerhet bedömas ha en förödande inverkan på landets ekonomi och därigenom äventyra den eftersträfvade kulturella och materiella standardutvecklingen. Utan tvekan medför full-sysselsättningspolitiken betydande svårigheter i fråga om möjligheterna att samtidigt bibehålla ett fast penningvärde. Å andra sidan torde moderna nationalekonomiska metoder möjliggöra en ekonomisk politik som till väsentliga delar uppfyller båda dessa målsättningar.

Sveriges köpmannaförbund uppehåller sig framför allt vid en beskrivning av drivkrafterna bakom prisstegringarna och speciellt detaljhandels roll i denna process. Förbundet erinrar om att motionerna med olika motivering och med beaktande av olika aspekter bl. a. tar sikte på åtgärder för att motverka inflationstendenser inom samhällsekonomin samt anför:

I anslutning härtill vill Köpmannaförbundet framhålla, att den fortskridande pris- och kostnadsstegringen medför betydande olägenheter för detaljhandeln, vilka accentueras därav att denna i sin egenskap av den yttersta kontaktpunkten mellan näringslivet och konsumenterna ofta tillmätas ett större ansvar för prisstegringarna än vad som är befogat. Uppmärksamheten är som bekant i regel främst riktad på konsumentpriserna. Vad som sker i de bakomliggande produktions- och distributionsleden blir inte på samma sätt föremål för debatt. Förbundet vill därför understryka betydelsen av att prisundersökningar och överhuvudtaget myndigheternas uppmärksamhet på konkreta förhållanden inom näringslivet blir mera allmänt fördelad än vad som numera ofta sker.

Till detta skall emellertid framförallt tilläggas, att prisstegringarna i väsentlig utsträckning är att betrakta som följdverkningar av de inom den allmänna samhällsekonomin verksamma krafterna. Prisstegringarna inom detaljhandeln är sålunda praktiskt taget uteslutande beroende av faktiska kostnadsökningar, antingen i fråga om inköpen eller inom detaljhandelsföretagens egen distributionsverksamhet. Sålunda har under de senaste åren den för detaljhandelns kostnader mycket väsentliga löneposten kraftigt ökat. Det kan beräknas att fr. o. m. 1962 t. o. m. uppgörelsen för 1965 de faktiska lönerna för manliga anställda inom detaljhandeln steg med ca 30 procent och för kvinnliga anställda med drygt 40 procent. Detaljhandeln är inte längre det låglöneyrke som den tidigare ansetts vara. Även den mycket väsentliga hyresposten har kraftigt ökat. Hyrorna per kvadratmeter butiksytta har under de senaste åren mångdubbplats, något som också medfört att den procentuella hyreskostnaden, beräknad på omsättningen, avsevärt stigit.

Det kan tilläggas att det till följd av den hårda konkurrensen inom detaljhandeln ofta inte ens är möjligt att kompensera nämnda och andra kostnadsökningar vare sig genom rationaliseringsåtgärder eller prishöjningar. Av pris- och kartellnämndens utredningar framgår att detaljhandeln inom vissa varuområden inte heller kunnat helt utta den höjning av allmänna varuskatten som skedde den 1 juli 1965.

KF erinrar om att förbundet tidigare i olika yttranden starkt understrukt betydelsen av ett stabilt penningvärde och förordad långsiktiga och samordnande åtgärder. Förbundet tillstyrker en rullande planering av den typ som föreslagits i motionerna I: 539 och II: 664 och anför bl. a. följande:

Kooperativa förbundets styrelse har vid flera tillfällen, bl. a. i sina yttranden över de bägge senaste långtidsutredningarna, efterlyst en sådan rullande ekonomisk planering. Utvecklingen av den erforderliga planeringen bör enligt styrelsens åsikt närmast åligga finansdepartementet och dess sekretariat för ekonomisk planering. Då detta för närvarande icke torde ha erforderliga resurser för ett så omfattande arbete, synes det motiverat att riksdagen hemställer dels om en plan för planeringsverksamhetens utveckling, dels om förslag till erforderliga organisatoriska förstärkningar.

En framgångsrik ekonomisk planering förutsätter emellertid ett tillfredsställande statistiskt underlag. Styrelsen vill därför fästa uppmärksamheten på att det bl. a. i samband med långtidsutredningen visat sig råda betydande brister i detta hänseende på olika områden. Det synes därför även ur denna synpunkt vara motiverat att allmänna riktlinjer uppdrages för planeringsverksamheten som grund för prioritering av de resurser för insamling och bearbetning av statistiska uppgifter, om vilka riksdagen har att fatta beslut.

Svenska försäkringsbolags riksförbund instämmer allmänt i motionernas gemensamma syfte att åstadkomma största möjliga stabilitet i landets ekonomi. Vid bekämpandet av inflationen finnes enligt riksförbundets uppfattning vissa åtgärder som har hög angelägenhetsgrad. Som exempel anföres följande:

Vid uppgörelser på arbetsmarknaden måste i än högre grad än hittills hänsyn tagas till det beräknade samhällsekonomiska utrymmet. En i förhållande till andra samhällssektorer marknadsmässig bostadspolitik, kombinerad med lämpliga former av besittningsskydd och erforderliga familjesociala stödåtgärder, är en nödvändighet för att komma till rätta med bostadsmark-

nadens nuvarande inflationsdrivande effekt. En långsiktsplanering med kontinuerlig uppföljning av förutsättningarna för planeringen är av stor betydelse för att icke samhällsekonomin skall på ett förödande sätt snedbelastas. Detta gäller i särskild mån den offentliga sektorn. Det frivilliga sparandet måste stimuleras genom bl. a. skattepolitiska åtgärder så att detta sparande, som är klart inflationshämmande och produktionsfrämjande, kan verksamt bidra till den nödvändiga kapitalbildningen i landet. Det frivilliga sparandet kan i dessa hänseenden icke ersättas av ett skattevägen genomdrivet budgetsparande, eftersom detta erfarenhetsmässigt resulterar i bl. a. ökade lönekrav.

Till den allmänna bedömning som görs i motionerna ansluter sig även *Stockholms handelskammare*. Handelskammaren konstaterar att den svenska samhällsekonomin under det närmaste årtiondet kommer att kännetecknas framför allt av konflikten mellan höga ambitioner och bristande resurser i fråga om arbetskraft och kapital. Den ekonomiska politiken måste inriktas på att skapa sådana förutsättningar för fördelningen av de produktiva resurserna att den ekonomiska tillväxten kan fortgå. Detta förutsätter i sin tur att penningvärdeförsämringen hejdas och att det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft stärks. I anslutning härtill citerar handelskammaren ett uttalande i handelskammarens yttrande över 1965 års långtidsutrednings huvudrapport, vari anföres:

Ett huvudmål för den ekonomiska politiken måste (därför) vara att med olika medel stödja vår export, särskilt på de länder som genom ett expansivt näringsliv erbjuder ökade avsättningsmöjligheter. Dagens betalningssituation understryker Sveriges intresse av ett positivt resultat av Kennedyförhandlingarna och av en gynnsam utveckling av integrationssträvandena. Ingenting får försummas från svensk sida, som kan bidra till en svensk anslutning till ett ytterligare integrerat Europa.

Ett inslag i utvecklingen, som utan tvivel också är ägnat att skärpa allvaret i betalningsbalansrubbningsen, är den stigande oron i utlandet inför det allt påtagligare inflationshotet. Där är man mindre benägen än här att acceptera inflationen som ett oundvikligt inslag i den ekonomiska utvecklingsprocessen. En övergång i utlandet till en mer antiinflationistisk politik ställer motsvarande krav på vår egen ekonomiska politik. Den allt starkare internationalisering på snart sagt alla områden, som kommer att utmärka den kommande perioden, och utlandets inknappning på det tidigare svenska produktivitetförsprånget gör det än omöjligare att isolera vår ekonomiska politik från utlandets.

Remissopinionen är delad i fråga om de förslag som i motionerna framlagts beträffande ombildning av det ekonomiska planeringsrådet, anordnande av rundabordskonferenser, utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd samt teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera löner och priser.

Bankofullmäktige hänvisar till sina yttranden över tidigare förslag av liknande innehåll. En redogörelse härför har lämnats i ett tidigare avsnitt av detta utlåtande.

SAF och Sveriges industriförbund avvisar samtliga förslag och anför följande:

Organisationerna har mycket svårt att finna någon väsentlig anledning att vidtaga någon av de i ovannämnda stycke föreslagna åtgärderna. Planeringsrådets sammansättning synes med hänsyn till dettas uppgifter och verksamhetsformer vara väl avvägd. Det samråd mellan regering och organisationer, som skulle uppnås genom »rundabordskonferenser», torde redan existera i den utsträckning som erfordras. Vi hyser den uppfattningen att det bästa resultatet av lönepolitiken uppnås, om parterna på arbetsmarknaden får handla helt självständigt och på eget ansvar. Inom Svenska arbetsgivareföreningen ägnas ett intensifierat arbete åt att förbättra metoderna att åstadkomma en stabilare total löneutveckling. Sålunda har ett omfattande utredningsarbete ägnats åt löneglidningsproblematiken. I anledning härav har inom föreningens kansli nyligen inrättats en teknisk avdelning, vars uppgift bl. a. är att bekämpa löneglidningen genom att lämna företagen råd beträffande t. ex. valet av löneformer och den praktiska löneadministrationen. Ett eventuellt direkt inflytande på lönebildningen från statens sida skulle å andra sidan icke kunna minska löneglidningen. Tvärtom kan det riskeras, att ett sådant inflytande skulle reducera intresset för att bekämpa densamma. Med hänsyn härtill och till de övriga risker för en utveckling i riktning mot statligt inflytande över inkomstbildningen, som, visserligen i olika hög grad, vidlåder såväl förslagen till rundabordskonferens, ekonomisk-socialt råd som teknisk utredning av en inkomstpolitik, avstyrker organisationerna dessa yrkanden.

Även LO ställer sig avvisande till tanken på en inkomstpolitik eller rundabordskonferenser. Organisationen, vilken, såsom ovan angivits, underkänner antagandet om att lönebildningen inom eller utom avtalens ram skulle spela den framträdande roll i inflationsförloppet som kommit till uttryck i vissa av motionerna, anför följande:

Ifall lönebildningens roll som förmedlare av ett inflationstryck huvudsakligen ligger i lönebildningen utanför avtalen är svårt att inse hur denna, såsom föreslås i motionerna I: 559 [och II: 658] resp. [I: 539 och] II: 664 skulle kunna bemästras med en inkomstpolitik eller vid rundabordskonferenser, som ju endast kan påverka den *avtalade* lönebildningen. Att därtill ge de politiska oppositionspartierna plats vid dessa konferenser eller såsom föreslås i motion[erna] I: 310 [och II: 379] i ett ombildat planeringsråd förefaller LO helt omotiverat. Ju mer partipolitiskt låsta positionerna blir i förhandlingar av det slag berörda organ skulle syssla med, desto svårare blir det givetvis att lösa problemen.

TCO hänvisar till det yttrande över motioner av likartad innebörd som organisationen avgav till bankoutskottet år 1965 (utl. nr 15) och vari den sammanfattningsvis konstaterade att det i rådande läge inte kunde anses föreligga behov av nya överläggningsorgan för pris- och lönepolitiska frågor men väl av ytterligare insatser från statens sida för att tillhandahålla ekonomisk information.

I yttrande till bankoutskottet år 1965 (utl. nr 15) förordade SACO, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära att det ekonomiska planeringsrådet skulle ges en mera allsidig sammansättning med utvidgad represen-

tation för bl. a. löntagarorganisationerna. SACO vidhåller detta förslag och anser att det ekonomiska planeringsrådet med vidgad kompetens och sammansättning kan tjäna det syfte man tänkt sig i motionerna I: 539 och II: 664. SACO är vidare positivt inställd till anordnande av rundabordskonferenser kring de ekonomiska avvägningsproblemen. I fråga om förslaget om teknisk utredning av en inkomstpolitik anför organisationen:

Av motion[erna] I: 559 [och II: 658] framgår inte klart, vad upphovsmännen avser med inkomstpolitik. SACO vill understryka, att det ligger ett stort värde i arbetsmarknadsparternas traditionella rätt att fritt förhandla om lönesättningen. Om motionärerna endast menar, att man vid en rundabordskonferens bör diskutera inkomstfördelningsproblem, har SACO inget att invända. Men en central styrning av inkomstbildningen är en tanke, som organisationen bestämt avvisar.

Sveriges hantverks- och industriorganisation betraktar det som en i hög grad angelägen uppgift att inrätta »ett rådgivande organ med mångsidig förankring i samhällslivet och med uppgift att på ett aktivt och auktoritativt sätt behandla ekonomiska planeringsproblem och stabiliseringspolitiska frågor». Även *RLF* tillstyrker inrättande av ett ekonomisk-socialt råd. *KF* anser det självklart att den statliga planeringsverksamheten bör kompletteras med ett samråd mellan det statliga planeringsorganet och olika grupper i samhället, särskilt de grupper vilkas egen planering är av betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Förbundet avstår emellertid från att uttala sig om formerna för detta samråd. Förbundet anser vidare att förslaget om en utredning av en inkomstpolitik i och för sig är av intresse men finner sig inte ha anledning att närmare ta ställning till angelägenhetsgraden av en dylik utredning.

Svenska försäkringsbolags riksförbund konstaterar att det skulle innebära en principiell förändring av det ekonomiska planeringsrådets nuvarande sammansättning och funktion om även riksdagen och därmed oppositionspartierna bleve representerade i rådet. I fråga om förslaget till teknisk utredning av en inkomstpolitik anföres:

Riksförbundet finner för sin del i och för sig riktigt att arbetsmarknadens parter verkställer varje samråd med sakkunniga instanser, som sakligt kan underbygga deras handlande. Stabiliseringspolitiken bör emellertid handhavas av regering och riksdag. Vid sidan härav synes sedvanliga förhandlingar på arbetsmarknaden innebära den smidigaste regulatorn inom detta område och därmed bidra till att en av statsmakterna ledd stabiliseringspolitik kan omsättas i praktiken.

Stockholms handelskammare avvisar tanken på en mera aktiv inkomstpolitik men tillstyrker en utvidgning av det ekonomiska planeringsrådet. Handelskammaren anför:

I flera av de remitterade motionerna understryks behovet av samordnade effektiva åtgärder i stabiliserande syfte, och det föreslås att en kontinuerlig utrednings-, planläggnings- och samordningsverksamhet kommer till stånd med deltagande av företrädare för de politiska partierna, näringslivet,

arbetsmarknadens parter och utomstående experter. Handelskammaren, som i sitt yttrande över långtidsutredningens betänkande understrukt vikten av en långsiktig planeringsverksamhet främst i fråga om de offentliga åtagandena, vill dock ifrågasätta möjligheterna att nå konkreta resultat, därest planeringsverksamheten bedrivs i en så omfattande församling som föreslagits i berörda motioner. Däremot finner Handelskammaren att det planeringsråd, som redan finns och som brukat sammankallas för överläggningar i aktuella konkreta frågor, bör fortsätta sin verksamhet men i enlighet med hemställan i motionerna I: 310 och II: 379 ges en mer representativ sammansättning genom att kompletteras med ytterligare företrädare för näringslivet ävensom med representanter för oppositionen i riksdagen.

Förslaget om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om att en redogörelse för arbetskraftsbalansen måtte fogas till nationalbudgeten har överlag fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.

SAF och *Sveriges industriförbund* anför i denna fråga:

Den överefterfrågan som kommer att prägla den svenska ekonomin under de närmaste åren gör sig med speciell tydlighet gällande på arbetsmarknaden. Den i motionerna föreslagna översynen av arbetskraftsläget genom en arbetskraftsbudget förefaller oss därför väl motiverad, särskilt med hänsyn till att den skulle ge en god bild av den arbetskraftsefterfrågan, som ett realiserande av förslagen i statsverkspropositionen skulle innebära. Speciell uppmärksamhet bör därvid fästas vid att företagen ej onödigt belastas med uppgiftslämnandet.

TCO instämmer i syftet med den föreslagna arbetskraftsbalansen. Organisationen erinrar om att långtidsutredningen redovisat kalkyler över tillgång och behov av arbetskraft och anser det angeläget att dessa kalkyler uppföljes och ges »rullande» karaktär. *TCO* erinrar vidare om att vissa myndigheter ägnar denna fråga uppmärksamhet och uttrycker en förhoppning om att det med tiden skall bli möjligt att utbygga de nuvarande redovisningarna av efterfrågan och tillgången på arbetskraft. *SACO* understryker angelägenheten av en kontinuerlig uppföljning av arbetskraftsprognoserna och påpekar att det särskilt när det gäller högutbildad arbetskraft är angeläget att man anlägger ett långt perspektiv, eftersom det tar tid att åstadkomma förändringar av utbudet.

Även *Sveriges grossistförbund*, *KF* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund* tillstyrker förslaget.

Flertalet remissinstanser avvisar — med hänvisning till pågående utredning — kravet på utredning angående de tekniska och administrativa problemen i anslutning till användandet av den indirekta beskattningen och avbetalningshandeln med konsumentkapitalvaror i konjunkturpolitiskt syfte. Detta är fallet med *bankofullmäktige*, *SAF* och *Sveriges industriförbund*, *TCO*, *Sveriges grossistförbund* och *Sveriges köpmannaförbund*. *RLF* tillstyrker däremot den föreslagna utredningen.

I fråga om användandet av den indirekta beskattningen i konjunkturpolitiskt syfte anför *SAF* och *Sveriges industriförbund* att den åsyftade metoden redan torde vara tillräckligt väl känd samt *TCO* och *Sveriges grossistförbund* att frågan kommer att beröras i det fortsatta utredningsarbetet i anslutning till allmänna skatteberedningen.

Bankofullmäktige anser det finnas goda skäl för att pröva olika möjligheter för att åstadkomma en konjunkturpolitiskt betingad anpassning av konsumtionskreditvolymen. Erfarenheterna från bl. a. Storbritannien synes tyda på att en reglering av avbetalningshandeln härvid kan vara ett effektivt instrument. Innan någon definitiv ställning tas till frågan bör man emellertid enligt fullmäktiges mening avvakta de undersökningar och förslag, som väntas komma att framläggas av konsumtionskreditutredningen.

SACO redovisar sitt i andra sammanhang framförda förslag om ett nytt löneskattesystem, som det enligt organisationens mening skulle vara lättare att använda som konjunkturpolitisk regulator än det nuvarande inkomstskattesystemet samt tillfogar:

Så länge det senare systemet gäller, är det riktigt, som konstateras i motion[erna] I: 556 [och II: 671], att en konjunkturpolitiskt motiverad skattepolitik bäst bedrivs på den indirekta beskattningens område. *SACO* anser dock, att huvudansvaret för den ekonomiska politiken måste åvila regeringen, varför organisationen anser sig böra avstyrka motionär[ernas] förslag, att förvaltningen av i en högkonjunktur indragna överskottsmedel bör skötas av riksdagen.

KF uttalar sig inte om önskvärdheten av en utredning men framhåller att en ytterligare ökning av den allmänna varuskatten i dess nuvarande form enligt förbundets mening kan medföra risker för tilltagande oegentligheter i skatteredovisningen och därav följande osunda konkurrensförhållanden inom handeln. Mervärdeskatten betecknas som ett lämpligt instrument för en konjunkturvarierad beskattning.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför:

Den indirekta beskattningen är enligt riksförbundets mening olämplig som konjunkturpolitiskt instrument, eftersom erfarenheterna visat att prisrörligheten är avsevärt trögare nedåt än uppåt. Användandet av den indirekta beskattningen på sätt motionärerna avsett skulle därför med stor sannolikhet komma att accentuera prisstegringstendenserna. Däremot kan troligen avbetalningshandeln regleras med de verkningar motionärerna förutsatt, även om det här — liksom på andra liknande områden — måste förutsättas att vissa problem uppkommer vid förändringar i systemet.

Stockholms handelskammare yttrar:

Handelskammaren kan — — — icke tillstyrka vad i motionerna I: 556 och II: 671 påyrkas rörande användningen av den indirekta beskattningen och avbetalningshandeln i konjunkturpolitiskt syfte. Som framgår av ovan återgivna avsnitt av handelskammarens yttrande över långtidsutredningens betänkande, bör förutsättningar för en effektiv samhällsekonomi skapas genom generellt verkande penning- och finanspolitiska åtgärder och genom att i största möjliga utsträckning angripa avvägningsproblemen genom till-

lämpning av prisbildningsmekanismen. Därvid spelar givetvis också skattesystemets utformning en betydelsefull roll. Med dagens höga skattetryck och den struktur det svenska samhället har torde emellertid möjligheterna att skattevägen dämpa efterfrågan vara begränsade. I förgrunden träder i stället skatternas kostnads- och inflationsdrivande effekt.

Förslaget om utredning rörande möjligheterna till avgiftsfinansiering av vissa offentliga tjänster behandlas i allmänhet positivt av remissinstanserna. Ett undantag är *LO*, som uppehåller sig vid de fördelningspolitiska konsekvenserna av en vidgad avgiftsfinansiering:

Den fördelningspolitiska effekten av de förslag som framföres i motion[erna] I: 310 [och II: 379] skulle bli betydande och kan givetvis inte accepteras av *LO*. Dels yrkas på en avgiftsbeläggning av offentliga tjänster, med motivet att det inte är oskäligt att ta betalt för dem i ett välfärdssamhälle (definitionen på ett välfärdssamhälle brukar ju annars ofta vara just att man inte tar betalt för dylika tjänster), dels på en minskning av progressiviteten i inkomstbeskattningen, med motivet att de fördelningspolitiska aspekter man lägger på skattesystemet på grund av förändringar i inkomststrukturen skulle ha förlorat mycket av sin styrka och att »vissa» löntagargenorganisationer vid årets avtalsrörelse aktualiserat kompensation för höga marginalsatser. Motionärerna förutsätter tydligen att de också skall få denna kompensation, eftersom de drar slutsatsen: »Progressiviteten förlorar därmed också sin inkomstutjämnande effekt och får närmast karaktären av en omsättningskatt på välutbildad arbetskraft, som främst drabbar företagen».

Även *TCO*, som anser det angeläget att en översyn av taxor och avgifter inom den offentliga verksamheten kommer till stånd, berör de sociala och fördelningspolitiska effekterna av en övergång till avgiftsfinansiering:

En prissättning på det allmänna tjänster som bättre svarar mot de verkliga kostnaderna förutsätter dock på många områden införande av behovsprövade prisnedsättningar. Det är omöjligt att generellt fastslå huruvida ökad användning av avgiftsfinansiering bör tillgripas eller inte. Denna fråga måste avgöras från verksamhetsgren till verksamhetsgren, varvid den rationalisering som kan uppstå vid avgiftsfinansiering får vägas mot förväntade sociala konsekvenser.

SACO hänvisar till sitt svar på remiss angående 1965 års långtidsutredning, vari organisationen redovisat en positiv syn på en ökad avgiftsfinansiering av vissa offentliga tjänster och anfört:

Den omfattande subventioneringsverksamheten i dagsläget verkar snedvridande på efterfrågeinriktningen i samhället och medför i många fall en föga rättvis och föga effektiv fördelning på resurserna. Särskilda rättviseproblem uppstår när man kan ersätta marknadsprissatta tjänster med skattefinansierade tjänster. De sociala svårigheter, som trots det utbyggda försäkringsskyddet eventuellt kan uppstå i samband med en minskad generell subventionering, får avhjälpas genom för varje individ avpassade nedsättningar av priserna.

Sveriges lantbruksförbund ansluter sig till långtidsutredningens utta-

lande att köproblemen inom vissa områden av den offentliga konsumtionen accentuerats av statsmakternas egna beslut. Efterfrågan på berörda tjänster eller nyttigheter ökar genom att man ställer dem till förfogande för alla eller ett fåtal, medan kostnaderna helt eller delvis betalas med skattemedel, säger förbundet, som anvisar följande lösningar:

Stabiliseringskravet kan aldrig tillgodoses om inte sambandet mellan de offentliga bristområdena och sättet för deras kostnadstäckande beaktas. Beaktandet kan ske på flera sätt, t. ex. att man i vissa fall genom avgifter eller priser som täcker kostnaderna låter efterfrågan komma i balans med tillgången, i andra fall att man planerar, så att utbyggnaden av de åtgärder som bekostas med allmänna medel inte sker fortare än att man kan behärska de åtföljande efterfråge- och skattekonsekvenserna.

Sveriges grossistförbund anför liknande synpunkter och anser att en ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster synes vara ett medel som påtagligen är ägnat att lätta trycket på vår samhällsekonomi. Förbundet tillstyrker en utredning.

KF anser frågan om avgiftsfinansiering av vissa offentliga tjänster förtjäna uppmärksamhet, även om en normal prisbildning inom åtskilliga områden av offentlig verksamhet är utesluten på grund av verksamhetens natur. Förbundet finner det emellertid inte orimligt att anta att vissa marginella köproblem kan lösas genom lämpliga avgiftssystem och tillstyrker därför en utredning.

Svenska försäkringsbolags riksförbund uttalar att en ökad avgiftsfinansiering skulle bidra till en effektivare resursanvändning och en rimlig begränsning av den offentliga konsumtionen. Dylika åtgärder kan, säger riksförbundet, kompletteras med socialpolitiska åtgärder som säkrar konsumtionsstandarden för låginkomstgrupper. Även *SAF* och *Sveriges industriförbund* samt *Stockholms handelskammare* ansluter sig till förslaget om en utredning av ifrågavarande innebörd.

Förslaget om en allsidig utredning av samhälls ekonomiens institutionella prägel i syfte att anvisa vägar för en differentierad ekonomisk politik har mött ett blandat mottagande hos remissinstanserna. Förslaget avstyrks av *SAF* och *Sveriges industriförbund*. *LO* ställer sig starkt negativ och anför i denna fråga:

I motion[erna I:549 och] II:668 framföres tanken att den ekonomiska politiken skall differentieras mycket starkare än för närvarande mellan olika geografiska områden, olika branscher och olika företag, så att den riktar sig mot just dem som bidragit till överhettningen och inte drabbar dem som inte gjort det. Samhällets åtgärder i den ekonomiska politiken har enligt motionärerna hittills »i alltför hög grad blivit generella eller statistiska». Denna motion synes enligt *LO*:s mening vila på en fundamental missuppfattning av den ekonomiska politikens roll. Skillnaden mellan olika områden, branscher och företag i ekonomisk aktivitet är ju ett uttryck för pågå-

ende strukturförändringar i samhällsekonomin. Dessa strukturförändringar är det väsentligaste leddet i den ekonomiska tillväxten. Ifall den ekonomiska politiken kunde utformas så att dessa skillnader utjämnades genom varierande åtstramning, skulle därför den ekonomiska tillväxten upphöra. LO förutsätter att det inte var detta motionärerna ville uppnå.

Även SACO avvisar förslaget. Organisationen betraktar migrationen till vissa expanderande tätortsområden som i hög grad önskvärd ur samhälls-ekonomisk synvinkel. Ekonomisk-politiska åtgärder, som motverkar denna utveckling, bidrar enligt SACO:s mening till en inoptimal resursfördelning och måste bromsa den ekonomiska tillväxten.

Utredningsförslaget har däremot rönt ett gynnsamt mottagande hos RLF. Riksförbundet konstaterar att en starkt inflationsdrivande överhettning uppstått bl. a. inom storstadsområdena, speciellt i fråga om byggnadsverksamheten, och anför:

Riksförbundet vill särskilt starkt understryka de synpunkter som i ovan berörda avseenden framförs i motionsparet I: 549 och II: 668, och rekommendera de vägar för lösning av problemen som anvisas i dessa motioner. Enligt riksförbundets mening vore en aktiv lokaliseringspolitik ett utomordentligt hjälpmedel för att motverka temporär och lokal överhettning i samhällsekonomin. I detta sammanhang finns också skäl att varna för den nu rådande övertron på möjligheterna att genom utstampning av s. k. låglönenäringar och satsning på s. k. höglönenäringar uppnå samhällsekonomiska vinster. De växlingar som förekommer i konjunkturerna för olika närings- och industrigrenar manar till försiktighet i detta sammanhang.

Även KF och Svenska försäkringsbolags riksförbund intar en positiv hållning till förslaget. KF finner de synpunkter som framförts i motionerna I: 549 och II: 668 beträffande en differentierad ekonomisk politik vara av betydande allmänt intresse och anför:

På sikt torde det nämligen vara eftersträvansvärt att den nödvändiga regionala planeringen infogas i den större ram, som en allmän samhälls-ekonomisk plan utgör. Den problematik, som föreligger i detta sammanhang, har också tagits upp till behandling i ett appendix till den senaste långtidsutredningen (Appendix B. Regionala utvecklingstendenser och problem). Det synes styrelsen naturligt att även denna sida av planeringsverksamheten behandlas i samband med det utvecklingsarbete, som ovan förordats.

De i vissa motioner framförda kraven på allmänna utredningar om den ekonomiska politiken berörs endast av ett fåtal remissinstanser. Förslagen i motionerna I: 310 och II: 379 samt I: 539 och II: 664 tillstyrks av SAF och Sveriges industriförbund. Sveriges hantverks- och industriorganisation anser det också önskvärt att en förutsättningslös utredning sker i fråga om vilka metoder som bör komma till användning för en önskvärd stabilisering av den ekonomiska utvecklingen. I fråga om riktlinjerna för utredningen anför organisationen bl. a. följande:

I detta sammanhang torde frågan om fördelningen av de tillgängliga resurserna mellan olika sektorer få tillmätas särskild betydelse. Av allt att

döma har nämligen statsmakternas och kommunernas ambitiösa reform- och utvecklingsarbeten inom olika områden medfört betydande ekonomiska påfrestningar och i icke ringa omfattning bidragit till inflationsutvecklingen. Härigenom har utrymmet för näringslivets expansion begränsats och bl. a. medfört en på lång sikt oroande avmattning av industrins investeringar. Detta kan sägas innebära en prioritering av kortsiktiga önskemål på bekostnad av de resultat och målsättningar som på lång sikt eftersträvas. En ekonomisk politik med denna inriktning måste betraktas som otillfredsställande. De åtgärder av skilda slag som under senare år genomförts i syfte att främja industrins investeringar har varit otillräckliga och även motverkats genom andra åtgärder, främst innebärande väsentligt reducerade självfinansieringsmöjligheter. En väsentlig utvidning av det för näringslivets investeringar tillgängliga kapitalutrymmet samt en förbättring av möjligheterna till självfinansiering ter sig därför särskilt angelägna. I sammanhanget vill organisationen även understryka de betydelsefulla fördelar, som förhållandevis snabbt kan uppnås genom en reformering av skattesystemet i enlighet med de riktlinjer som tidigare uppdragits av allmänna skatteberedningen.

Även *Sveriges köpmannaförbund* ställer sig positivt till förslaget och anför:

Den allmänna ekonomiska politiken sådan den utformas genom statliga beslut och åtgärder spelar självfallet en avgörande roll. Utan att gå in på alla de mycket komplicerade problem som sammanhänger härmed vill vi framhålla, att det av de föreliggande motionerna och deras innehåll synes uppenbart att det borde vara lämpligt att söka åstadkomma en samlad utredning av de i motionerna berörda frågekomplexen och förslagen, vilka i hög grad har samband med varandra. Genom en sådan utredning bör det vara möjligt dels att åstadkomma en tillfredsställande kartläggning av problemen, dels ock att uppnå enighet om vissa åtgärder från det allmänna sida för att hindra eller i varje fall kraftigt bromsa den pågående inflatoriska utvecklingen, som inger stora farhågor för framtiden.

KF anför i denna fråga:

Enligt Kooperativa förbundets styrelses uppfattning torde den arsenal av stabiliseringsåtgärder, som redovisades i utredningen »Mål och medel i stabiliseringspolitiken» (SOU 1961:42), vara tillräckligt för en effektiv stabiliseringspolitik. Denna utredning framhöll emellertid i flera sammanhang att en förutsättning för en effektiv stabiliseringspolitik var säkrare prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Denna förutsättning synes för närvarande icke vara uppfylld på ett tillfredsställande sätt, varför det enligt styrelsens uppfattning synes angeläget att de åtgärder för en utveckling av planer och prognoser, som skisserats i detta yttrande, snarast vidtages.

Svenska sparbanksföreningen uttalar sin anslutning till behovet av en mera målmedveten stabiliseringspolitik och beklagar att långtidsutredningen praktiskt taget inte alls diskuterat de samhällsekonomiska konsekvenserna av en fortsatt inflation. Sparbanksföreningen fortsätter:

Föreningen anser i likhet med vissa av motionärerna att en utredning av dessa frågor bör komma till stånd. Åtskilligt utgångsmaterial torde kunna hämtas ur stabiliseringsutredningens år 1961 avgivna betänkande. Utred-

ningen bör emellertid vara inriktad på dagens och de närmaste årens ekonomiska situation. Dels bör man sträva att få fram empiriskt material som belyser inflationens samhällsekonomiska konsekvenser, dels synes det lämpligt att verkställa en inventering av de ekonomisk-politiska medlen och diskutera deras användbarhet nu och i framtiden.

I fråga om förslaget om att verkställa en teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning på småsparare bland allmänheten är remissopinionen delad. Förslaget avstyrks av *bankofullmäktige* (majoriteten), *riksgäldsfullmäktige* och *Stockholms handelskammare* och tillstyrks av *TCO* och *KF*, medan *Svenska försäkringsbolags riksförbund* förordar en utredning med vidare syfte än som föreslagits av motionärerna.

Bankofullmäktige (majoriteten) anför som motiv för sitt avstyrkande av den begärda utredningen att riksgäldskontoret redan ägnar denna fråga uppmärksamhet. I en reservation uttalar herr *Kollberg* att riksgäldskontoret borde få i uppdrag att framlägga resultatet av sina överväganden rörande utgivande av ett sådant obligationslån.

Riksgäldsfullmäktige anför att en utredning i det av motionärerna avsedda syftet redan utförts inom riksgäldskontoret och hyser i övrigt viss tvekan i fråga om lämpligheten av att följa de riktlinjer som motionärerna angivit. Fullmäktige anför:

Såsom framgick av fullmäktiges yttrande i oktober 1964 över värdesäkringskommitténs betänkande hade, delvis med anledning av den direkta rekommendation härom, som avgivits av kommittén, inom riksgäldskontoret undersökts olika alternativ för indexreglerade låneemissioner. Det hade därvid visat sig, att sådana låneemissioner rent tekniskt sett väl kunde genomföras. Svårigheterna att konstruera lån med inbyggd värdesäkring, som var på en gång attraktiva och till kreditmarknaden i övrigt väl anpassade, hade dock befunnits vara så betydande, att fullmäktige förklarade sig känna viss tvekan till projekt av ifrågavarande art. Ehuru denna tveksamhet kvarstår, har likväl, såsom ett led i riksgäldskontorets normala och fortlöpande planering av den statliga upplåningsverksamheten, överväganden angående formerna för indexreglerade låneemissioner fortsatt och fullföljts så långt det ansetts möjligt och rimligt på nuvarande stadium med tanke på att vissa legala och tekniska förutsättningar, icke minst av skatterättslig natur, för ett införande av indexlån ännu icke föreligger. Vid den planering, närmast av beredskapskaraktär, som sålunda ägt rum och varvid olika aspekter på värdesäkringsproblemet i samband med statens upplåning penetrerats, har särskilt beaktats det av värdesäkringskommittén rekommenderade och i föreliggande motioner åter framförda förslaget om ett värdefast lån i mindre valörer och med inriktning på småspararna. Motionernas syfte torde därmed få anses i huvudsak redan tillgodosett, såvitt nu är i fråga.

Motionärerna har i förevarande sammanhang framfört tanken på att utnyttja en emission av statliga, värdefasta obligationer för långivning till bostadssektorn i syfte att möjliggöra en sänkning av kapitalkostnaderna och därmed hyrorna i nya hus. Bortsett från att ett lån avsett närmast för småspararna knappast kan väntas få någon större effekt för bostadsfinansie-

ringen samt att endast en mindre del av bostadsfinansieringen sker med hjälp av statliga lån, vill fullmäktige härtill framhålla, att den statliga upplåningen och formerna härför hittills icke haft och icke ansetts bära på något direkt samband med frågan om medlens användning. Motionärernas ifrågavarande förslag skulle innebära en form av specialdestination som i princip är främmande för vårt budgetsysteem. I övrigt vill fullmäktige i denna fråga allenast hänvisa till att finansieringen av bostadspolitiken — så vitt framgår av direktiven även en eventuell användning av indexreglerade lån — för närvarande utreds av bostadspolitiska kommittén, vars arbete beräknas komma att avslutas under innevarande år.

KF anser att den begärda utredningen bör omfatta även vissa ytterligare frågor. Härom anföres:

Styrelsen vill emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att den sparstimulerande verkan av indexreglerade lån i hög grad torde vara beroende på möjligheterna att göra värdesäkringsavdrag vid beskattning. Denna fråga synes därför behöva bli föremål för ytterligare utredning, bl. a. med hänsyn till att sådant avdrag bör kunna förekomma även vid andra indexlån än statliga.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att en eventuell utredning rörande indexlån inte bör begränsas på sätt som angivits i motionerna utan ses från en mera allmän synpunkt utan begränsning till vissa långgivare och vissa låntagare. En begränsning till en mindre sektor av kreditmarknaden torde, enligt riksförbundets mening, medföra en icke önskvärd snedvridning av denna marknad samt på ett olyckligt sätt låsa långivarnas likviditet och valfrihet i deras kapitaldispositioner.

Stockholms handelskammare avstyrker förslaget under hänvisning till de kritiska synpunkter på indexlån som handelskammaren redovisat i sitt remissyttrande över värdesäkringskommitténs betänkande.

Utskottet

I förevarande utlåtande upptar utskottet till behandling en rad motioner, vari framföres förslag om utredningar och institutionella anordningar i stabiliseringspolitiskt syfte.

I motionerna I: 310 och II: 379 samt I: 539 och II: 664 behandlas bl. a. frågan om former för samråd mellan statsmakterna inbördes samt mellan dem och arbetsmarknadens och näringslivets organisationer angående den ekonomiska politiken, den ekonomiska utvecklingen på längre sikt och inkomstbildningsprocessen. I det förstnämnda motionsparet framföres tanken att det ekonomiska planeringsrådet skall ges en allsidigare sammansättning genom att även riksdagen och därmed oppositionspartierna blir representerade samtidigt som rådets uppgifter preciseras. I de sistnämnda motionerna yrkas bl. a., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall uttala att rundabordskonferenser med representanter för regering, riksdag och kommuner samt arbetsmarknadens och näringslivets organisationer och fristående ekono-

misk expertis skall anordnas för att främja stabilitet i priser och samhälls-ekonomi. I samma motioner föreslås vidare bl. a. en utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med stabiliseringspolitiska uppgifter.

Frågan om olika former för samråd av angivet slag behandlades senast av bankoutskottet vid 1965 års riksdag (utl. nr 15). I skilda motioner hade framförts förslag om anordnande av rundabordskonferenser och om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd. Utskottet inhämtade yttranden från ett antal remissinstanser, av vilka flertalet ställde sig negativa till ett institutionaliserat samarbete i dessa former. I bankofullmäktige, som 1964 väckt tanken på överläggningar mellan regeringen, parterna på arbetsmarknaden och de politiska partierna rörande problem i samband med inkomstbildningen, ställde sig två ledamöter, som inte deltagit i frågans behandling 1964, mycket tveksamma till förslaget. Utskottet avvisade motionsförslagen under hänvisning bl. a. till att innebörden av de rekommenderade förhandlingarna måste bli att statsmakterna mer eller mindre bestämt skulle fastställa utrymmet för lönestegringar, vilket skulle komma att innebära att det system med fria överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter som dittills tillämpats skulle komma att sättas ur spel. Enligt utskottets mening borde strävandena att skapa samhällsekonomisk balans i stället främst taga sig uttryck i en målmedveten ekonomisk politik.

Till skillnad från föregående år berörs i år även det ekonomiska planeringsrådet i vissa av motionerna. Detta organ, som inrättades av regeringen på senhösten 1962, består av representanter för vissa statliga organ, bl. a. riksbanken, samt för arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer, vissa andra av näringslivets organisationer och den ekonomiska forskningen. Dess uppgift är att utgöra ett samrådsorgan i frågor som rör den svenska ekonomiens utveckling på längre sikt. Under ordförandeskap av finansministern sammanträder rådet, bortsett från sommaruppehållen, ungefär var sjätte vecka. Rådet behandlar regelmässigt ett par gånger om året den aktuella konjunkturbilden och därmed sammanhängande ekonomisk-politiska frågor samt andra aktuella problem i samband med ur samhällsekonomisk synpunkt mera betydelsefulla utredningar och propositioner. Frågan om bl. a. det ekonomiska planeringsrådets konstitutionella ställning behandlades vid 1964 års riksdag av konstitutionsutskottet. I dess utlåtande (nr 8) konstaterades att planeringsarbetet avsåg att vara ett led i departementens och myndigheternas beredning av ärenden, till vilka statsmakterna senare skulle ta ställning, och att det ej vore påkallat att införa ett konstitutionellt ansvar inom de fria former av samråd som präglade beredningsarbetet. Utskottet, vars uttalande godkändes av riksdagen, fann inte heller några skäl tala för ett särskilt riksdagsinflytande över beredningsformerna.

Bankoutskottet har inhämtat yttranden över motionsförslagen från ett flertal remissinstanser. Såväl arbetstagarernas huvudorganisationer som Svenska

arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund ställer sig klart avvisande till förslagen. De båda sistnämnda organisationerna uttalar att planeringsrådets sammansättning synes vara väl avvägd med hänsyn till rådets uppgifter och verksamhetsformer samt att det samråd mellan regering och organisationer som skulle uppnås genom rundabordskonferenser redan torde existera i den omfattning som erfordras. LO finner det helt omotiverat att ge de politiska oppositionspartierna plats vid rundabordskonferenser eller i ett ombildat planeringsråd. SACO vidhåller sitt tidigare framförda förslag om en utvidgning av det ekonomiska planeringsrådet med ytterligare representanter för bl. a. vissa löntagarorganisationer och är dessutom positivt inställd till anordnande av rundabordskonferenser kring de ekonomiska avvägningsproblemen. Vissa andra remissinstanser ställer sig likaledes positiva till anordnande av samråd i mera fasta former än för närvarande.

Beträffande alla de föreslagna formerna för samråd finner utskottet det angeläget att framhålla att oppositionspartierna vid flera tillfällen under riksdagssessionerna, bl. a. i anslutning till statsverkspropositionen och den reviderade finansplanen, har möjligheter att presentera alternativa förslag till hur den ekonomiska politiken skall utformas. Utskottet betvivlar att en överflyttning av den ekonomiska debatt som förekommer i riksdagen till något annat organ skulle förbättra möjligheterna att komma fram till en för berörda parter gemensam ståndpunkt. Enligt utskottets mening skulle det också innebära ett förringande av riksdagens ställning som debatterande och beslutande organ om frågor av så allmän räckvidd som det här gäller skulle överlätas för praktiskt — om än ej formellt — avgörande genom överenskommelser mellan organisationer eller institutioner utanför riksdagen.

Vid sin bedömning av förslaget om en utvidgning av det ekonomiska planeringsrådet med representanter för riksdagen har utskottet vidare konstaterat att en sådan utvidgning, såsom också påpekats vid remissbehandlingen av motionerna, skulle innebära en principiell förändring av rådets nuvarande sammansättning och funktion. Enligt utskottets mening finns det ingen anledning att förändra rådets karaktär av beredande organ, där representanter för olika organisationer får tillfälle att i samråd behandla frågor som senare blir föremål för de politiska instansernas ställningstaganden.

Inte heller förslaget om anordnande av rundabordskonferenser för att främja stabiliteten i priser och samhällsekonomi finner utskottet skäl att tillstyrka. Utskottet anser att det samråd mellan regering och organisationer som dylika konferenser skulle ge tillfälle till redan existerar i erforderlig omfattning, bl. a. genom det ekonomiska planeringsrådet, det omfattande remissförfarandet före regeringens ställningstagande till utredningsförslag, organisationernas deltagande i utredningsarbetet o. s. v. Utskottet kan i sammanhanget inte underlåta att uttala, att utskottet inte erhållit någon klar uppfattning om vad motionärerna har för syfte med de föreslagna konferenserna eller på vad sätt möjligheterna att motverka uppkommande tendenser

till en ogynnsam samhällsekonomisk utveckling skulle förbättras av det föreslagna samrådet.

De synpunkter utskottet i det föregående anfört på förslagen om utvidgning av det ekonomiska planeringsrådet eller anordnande av rundabordskonferenser kan utskottet även i stort sett anlägga på förslaget om utredning rörande ett ekonomisk-socialt råd.

I flera av motionerna har ställts yrkanden om teknisk-ekonomiska utredningar av olika slag. Ett sådant är förslaget i motionerna I: 559 och II: 658 om en teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera priser och löner. Denna fråga har behandlats av bankoutsrottet i utlåtanden vid såväl 1964 som 1965 års riksdagar. I yttrande över vissa motioner vid 1964 års riksdag om åtgärder mot inflation förordade bankofullmäktige, att de praktiskt politiska förutsättningarna för bedrivande av en inkomstpolitik skulle utrönas och att regeringen, såvida förslaget vann riksdagens intresse, skulle ta upp förhandlingar i frågan med intresserade parter. I sammanhanget avvisade fullmäktige tanken på en allmän ekonomisk utredning i ämnet men uttalade att det möjligen med viss rätt skulle kunna göras gällande att en speciell, närmast teknisk utredning kunde vara motiverad. Bankoutsrottet avvisade i sitt utlåtande (1964: 18) fullmäktiges förslag under hänvisning bl. a. till den stora betydelse som löneglidningen brukar ha för den totala lönestegringen. På grund av bl. a. löneglidningen skulle en politik som endast riktade sig mot avtalsmässiga lönehöjningar knappast kunna få avsedd verkan. Frågan upptogs till förnyad behandling vid 1965 års riksdag, varvid utskottet (utl. nr 15) inhämtade yttranden från ett antal remissorgan, som alla ställde sig negativa till förslaget om en teknisk utredning av en inkomstpolitik. Två ledamöter av bankofullmäktige som inte deltagit i frågans behandling år 1964 avvisade därvid förslaget. Detta avstyrktes av bankoutsrottet och avslogs också av riksdagen.

Utskottet har nu ånyo inhämtat remissyttranden från ett flertal instanser i frågan om en teknisk utredning av en inkomstpolitik. Förslaget avvisas, i flera fall i mycket bestämda ordalag, av samtliga hörda arbetsmarknadsorganisationer. Icke någon remissinstans uttalar sig till förmån för förslaget.

Vid sin förnyade bedömning av frågan har utskottet inte funnit någon ny omständighet som skulle tala för att utskottet skulle frånga sitt vid två tidigare riksdagar gjorda ställningstagande. Utskottet har vid sin tolkning av begreppet inkomstpolitik liksom föregående år konstaterat, att en sådan politik måste innebära att statsmakterna mer eller mindre bestämt fastställer utrymmet för lönestegringarna, en politik som bl. a. med hänsyn till löneglidningen och utvecklingen av andra inkomsttyper än löner, såsom företagsvinsterna, skulle vara ineffektiv. En inkomstpolitik måste vidare kompletteras med en fullständig priskontroll för att inte medföra oaccep-

tabla inkomstomfördelningseffekter. Att, som motionärerna föreslår, »formulera och klargöra en målsättning för inkomstutvecklingen» utan att samtidigt etablera en ordning där fullföljandet av denna målsättning också säkerställs kan enligt utskottets mening inte bringa det samhällsekonomiska stabiliseringsproblemet närmare en lösning. Ambitionen måste i stället vara att angripa inte symtomen på en samhällsekonomisk överhettning utan orsakerna till denna överhettning. Detta kan inte åstadkommas annat än med medel av annan art, nämligen bl. a. en stram penning- och finanspolitik, som i första hand inriktas på att motverka uppkomsten av okontrollerade lönestegringar genom att direkt påverka efterfrågan på och utbudet av arbetskraft inom sektorer där tendenser till överhettning uppstått eller befaras komma att uppstå.

I motionerna I: 310 och II: 379 yrkas att till nationalbudgeten skall fogas en redogörelse för arbetskraftsbalansen. Motionärerna påtalar behovet av bättre prognoser för alla typer av arbetskraft, inte minst för sådan med högre teoretisk utbildning. De arbetskraftsprognoser som för närvarande publiceras i nationalbudgeten och i långtidsutredningar är enligt motionärerna alltför grova uppskattningar. Förslaget har överlag bemötts positivt av remissinstanserna. Behovet av bättre prognoser understryks på flera håll, inte minst med tanke på den överefterfrågan på arbetskraft som kommer att känneteckna den svenska ekonomin under de närmaste åren. Angelägenheten av att långtidsutredningens arbetskraftsprognoser följs upp och ges en rullande karaktär betonas också.

Vid sin bedömning av förslaget har utskottet konstaterat att upprättandet av arbetskraftsbalanser reser ett antal svårbemästrade principiella och praktiska problem, framför allt när det gäller uppdelningen på olika delsektorer. Dessa problem ägnas intresse inom vissa myndigheter och ingår också som ett led i långtidsplaneringen inom departementen. Utskottet anser att frågan redan ägnas uppmärksamhet i sådan utsträckning att någon särskild åtgärd från riksdagens sida inte är erforderlig. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

I motionerna I: 556 och II: 671 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om en utredning angående de tekniska och administrativa problemen i anslutning till användande av den indirekta beskattningen och avbetalningshandeln med konsumentkapitalvaror i konjunkturpolitiskt syfte.

De av motionärerna berörda frågorna är föremål för ett par offentliga utredningars intresse, nämligen dels den utredning angående indirekta skatter och socialförsäkringsavgifter som tillsattes i början av år 1965 för att överse allmänna skatteberedningens förslag angående socialförsäkringsavgifter och indirekt beskattning samt därmed sammanhängande frågor, dels konsumtionskreditutredningen. Den senare, som beräknas framlägga sina

resultat inom den närmaste tiden, har bl. a. till uppgift att försöka bedöma i vilken utsträckning förändringar i konsumtionskreditvolymen tenderar att förstärka efterfrågan på ur konjunkturpolitisk synvinkel olämpliga tidpunkter och varuområden samt i vilken grad konsumtionskrediternas tillväxt på längre sikt kan minska den andel av våra resurser som används för kapitalbildning. Utredningen har också till uppgift att pröva om särskilda åtgärder är önskvärda ur konjunkturpolitisk synpunkt och att, om detta befinnes vara fallet, hur dessa åtgärder bör utformas. Flertalet remissinstanser har avstyrkt motionsyrkandet med hänvisning till de pågående utredningarna.

Utskottet anser att det av motionärerna avsedda syftet i allt väsentligt torde vara tillgodosett genom de pågående utredningarna och avstyrker därför motionsyrkandet.

I motionerna I: 310 och II: 379 framföres vidare förslag om en utredning om möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder. Motionärerna syftar till att man genom prisbildningen på vissa av dessa tjänster skall komma till rätta med akuta köproblemer. Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till förslaget om en utredning, även om flera av dem påtalar att de sociala och fördelningspolitiska aspekterna på en ökad övergång till avgiftsfinansiering måste ägnas stort intresse. LO avvisar förslaget med hänvisning till de fördelningspolitiska konsekvenser som en omläggning i av motionärerna antydd riktning skulle få.

I gällande anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar betonas att ett av medlen för att nå en rationell avvägning av resurserna inom den offentliga sektorn är prissättningen på de tjänster som myndigheterna erbjuder. Myndigheterna uppmanas att även inom andra områden än sådana där avgifter och taxor för närvarande tillämpas överväga i vilken utsträckning tjänster kan avgiftsbeläggas utan att man äventyrar de syften och målsättningar som är förenade med verksamheten. I fråga om gällande avgifter och taxor understryks angelägenheten av att dessa hålls aktuella med hänsyn till kostnadsutvecklingen.

Med hänsyn till den uppmärksamhet som frågan om ökad avgiftsfinansiering ägnas av departement och myndigheter finner utskottet det inte motiverat att tillstyrka att en särskild utredning i denna fråga tillsättes.

I motionerna I: 549 och II: 668 påyrkas en allsidig utredning av samhällsekonomiens institutionella prägel i syfte att anvisa vägar för en differenterad ekonomisk politik. Motionärerna åsyftar åtgärder, anpassade dels till regionala skillnader i utvecklingshänseende, dels till skillnader betingade av olika branschers inflytande på samhällsekonomin.

Yrkanden av delvis samma innebörd behandlades av bankoutskottet vid

1965 års riksdag (utl. nr 15), varvid utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till att frågan torde komma att behandlas av lokaliseringsberedningen.

Hos remissinstanserna har förslaget mött ett blandat mottagande. Såväl LO och SACO som SAF och Industriförbundet ställer sig negativa, medan förslaget tillstyrks av RLF och bemöts positivt av ett par andra remissinstanser.

Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till vad LO anfört i sitt yttrande. Skillnaden i ekonomisk aktivitet mellan olika områden, branscher och företag är uttryck för pågående strukturförändringar som i sin tur utgör ett ytterst väsentligt led i den ekonomiska tillväxten. Om den ekonomiska politiken utformas så att strukturförändringarna motverkas måste därför den ekonomiska tillväxten komma att bromsas. En utredning i det föreslagna syftet kan utskottet följaktligen inte tillstyrka.

I motionerna I: 310 och II: 379 har också föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära att ett samlat förslag föreläggs riksdagen till åtgärder ägnade att hejda inflationen och återställa betalningsbalansen gentemot utlandet.

En omfattande utredning, täckande de frågor motionärerna åsyftar, publicerades för några år sedan av stabiliseringsutredningen. Dess betänkande grundades delvis på en serie vetenskapliga studier och i övrigt på omfattande undersökningar av utredningen själv. Stabiliseringsutredningen har sedermera kompletterats med ett betydande antal offentliga utredningar som behandlat speciella problem inom den ekonomiska politikens område. De förslag som framlagts av de här avsedda utredningarna har i inte oväsentlig utsträckning förverkligats. Vidare pågår kontinuerligt inom departementen och vissa myndigheter, t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen och konjunkturinstitutet, en bevakning av den ekonomiska politikens problem.

Bankoutskottet behandlade vid 1965 års riksdag ett förslag om sammanställande av tillgängligt ekonomisk-politiskt utredningsmaterial. Utskottet anförde i sitt utlåtande (nr 15) att det kunde vara värdefullt att få till stånd en sådan översikt, men att det främst borde åligga berörda myndigheter, framför allt konjunkturinstitutet, att åstadkomma denna, varför utskottet avstyrkte motionsyrkandet.

De remissinstanser som uttalat sig om nu förevarande förslag har i allmänhet varit positiva till detta. KF anför att den ekonomisk-politiska arsenal som stabiliseringsutredningen redovisade i och för sig är tillräcklig för att bedriva en effektiv ekonomisk politik men att prognoserna för den ekonomiska utvecklingen ännu är alltför osäkra. En förbättring av prognoserna framstår enligt KF som den mest angelägna åtgärden.

Utskottet har vid sin bedömning av förslaget kommit till slutsatsen att det utredningsmaterial som står till förfogande och det utredningsarbete

3 — *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 8 saml. Nr 25*

som kontinuerligt pågår är fullt tillräckligt för att tjäna som grundval för stabiliseringspolitiken. Enligt utskottets mening ligger svårigheterna i att utforma stabiliseringspolitiken inte i en bristande kännedom om medlen för denna. Utskottet kan inte finna att stabiliseringspolitikens effektivitet skulle ökas genom ytterligare allmänna utredningar i av motionärerna föreslagna riktning och avstyrker därför motionsyrkandet.

I motionerna I: 539 och II: 664 yrkas bl. a. att riksdagen skall ge riksgäldskontoret i uppdrag att verkställa en teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning på småsparare bland allmänheten. Motionärerna avser främst utgivande av värdefasta bostadsfinansieringslån.

Frågan om utgivande av värdefasta obligationslån för bostadsfinansieringen behandlades för några år sedan av värdesäkringskommittén. Utredningen fann i detta avseende att utgivande av sådana lån skulle erfordra en omprövning av hyrespolitiken. Bostadsfinansieringens problem och hyrespolitiken utreds för närvarande av särskilda offentliga utredningar.

Motionsyrkandet har rönt ett blandat mottagande hos remissorganen. Förslaget avstyrks av bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige samt Stockholms handelskammare men tillstyrks av TCO och KF, varjämte Svenska försäkringsbolags riksförbund förordar en utredning med vidare syfte än vad som föreslagits av motionärerna. Riksgäldsfullmäktige redovisar i sitt yttrande att en utredning i huvudsak motsvarande det av motionärerna avsedda syftet utförts inom riksgäldskontoret.

Utskottet anser sig kunna inskränka sig till att, med hänvisning till riksgäldsfullmäktiges yttrande, avstyrka motionsyrkandet.

Äberopande vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avser ombildning av ekonomiska planeringsrådet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avser anordnande av rundabordskonferenser i stabiliseringspolitiskt syfte, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avser utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 559 och II: 658, avseende teknisk utredning av en inkomstpolitik, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avser förgående till nationalbudgeten av en redogörelse för arbetskraftsbalansen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 556 och II: 671, om användande av den indirekta beskattningen och avbetalningshandeln i konjunkturpolitiskt syfte, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avser utredning rörande avgiftsfinansiering av offentliga tjänster, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 549 och II: 668, avseende utredning av samhällsekonomiens institutionella prägel, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avser framläggande för riksdagen av ett samlat förslag till åtgärder ägnade att hejda inflationen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avser utredning rörande ett värdefast statligt obligationslån, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1966

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle*, Gustaf Henry Hansson, Palm, Rönnberg, Stefanson, Lundberg, Manne Olsson* och Wikberg*;

från andra kammaren: herrar Regnéll, Hagnell, Bengtsson i Landskrona, Larsson i Umeå, Ekström i Iggesund, Löfgren, Börjesson i Falköping och Gustavsson i Ängelholm.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

vid utskottets hemställan under A.

1. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Lundberg och Regnéll*, vilka ansett dels att det stycke på s. 29 i utskottets yttrande som börjar med orden »Vid sin bedömning» och slutar med orden »politiska instansernas ställningstaganden» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Utskottets bedömning av den i motionerna I: 310 och II: 379 föreslagna utvidgningen av det ekonomiska planeringsrådet med representanter för riksdagen har skett mot bakgrund av att den balansrubbningsinträtt i den svenska ekonomien för sin lösning kräver åtgärder av betydligt mera

genomgripande natur än de som regeringen föreslagit i finansplanen. Detta gäller inte bara för stabiliseringspolitiken på kort sikt utan kanske i än högre grad för den långsiktiga planeringen av den offentliga sektorns aktivitet. Enligt utskottets mening kan den ständiga inflationen inte — såsom ofta hävdas av regeringen — betraktas som en mer eller mindre ofrånkomlig konsekvens av den fulla sysselsättningen utan måste tvärtom anses som ett allvarligt hot mot denna. En ekonomisk politik som leder till att den svenska ekonomins internationella konkurrenskraft äventyras får olyckliga konsekvenser för sysselsättningen och hämmar den ekonomiska tillväxten.

Utskottet, som är väl medvetet om att de samhällsekonomiska problemen delvis är mycket svårlösta, finner i likhet med flera remissinstanser att ett samråd om dessa frågor mellan intresserade parter är önskvärt. Härvid synes en lämplig lösning vara att i första hand anknyta till ett redan existerande organ. Enligt utskottets mening kan det önskvärda samrådet med fördel åstadkommas genom en utvidgning av det ekonomiska planeringsrådet med representanter för riksdagen och därmed för oppositionspartierna. Ett på detta sätt utvidgat planeringsråd skulle kunna bli ett värdefullt forum för fortlöpande diskussioner om stabiliseringspolitiken och utvecklingsproblemen på längre sikt. I samband med den föreslagna utvidgningen bör rådets uppgifter och resurser preciseras.»;

dels att utskottet under A. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ombilda det s. k. ekonomiska planeringsrådet och ge detta en allsidigare sammansättning genom att även riksdagen och därmed oppositionspartierna blir representerade samtidigt som rådets uppgifter och resurser preciseras.»

vid utskottets hemställan under B.

2. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Stefanson, Lundberg, Wikberg, Regnell, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 29 med orden »Inte heller förslaget» och slutar på s. 30 med orden »det föreslagna samrådet» bort ha följande lydelse:

»En viktig förutsättning för att stabiliseringspolitiken skall kunna bedrivas framgångsrikt är att arbetsmarknadens och näringslivets organisationer har förtroende för statsmakternas vilja och förmåga att trygga penningvärdet. Om detta förtroende rubbas uppkommer på arbetsmarknaden helt naturligt strävanden efter förhandskompensation för väntade prisstegringar, strävanden som i och för sig är ägnade att ytterligare påskynda pris-

stegringarna. Oberoende av drivkrafterna bakom inflationsutvecklingen måste alla grupper vara ense om att motverka inflationen. Enligt utskottets mening framstår det också som klart att arbetsmarknadens och näringslivets organisationer samfällt är beredda att ta det ansvar som följer av deras inflytande över samhällsekonomin. Regeringen bör därför ta initiativ till ett samråd mellan dels regering, riksdag och kommuner, dels arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer och dels fristående ekonomisk expertis. Ett sådant samråd skulle ge en allsidigare belysning av den samhällsekonomiska utvecklingen och konjunkturpolitikens förutsättningar och därmed komma att bli ett väsentligt medel att främja stabilitet i priser och samhällsekonomi. Ett administrativt enkelt och även i övrigt lämpligt forum för ett sådant samråd synes vara s. k. rundabordskonferenser, varom förslag väckts i motionerna I: 539 och II: 664.»;

dels att utskottet under B. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 539 och II: 664, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att rundabordskonferenser med av utskottet angivna sammansättning och syfte måtte användas som ett väsentligt medel att främja stabilitet i priser och samhällsekonomi.»

vid utskottets hemställen under C.

3. av herrar *Stefanson, Wikberg, Regnell, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett

dels att det stycke på s. 30 i utskottets yttrande som börjar med orden »De synpunkter utskottet» och slutar med orden »ett ekonomisk-socialt råd» bort ha följande lydelse:

»De synpunkter utskottet i det föregående anfört i fråga om önskvärdheten av att anordna rundabordskonferenser i stabiliseringspolitiskt syfte kan utskottet i stort sett anlägga också på förslaget i motionerna I: 539 och II: 664 om ett ekonomisk-socialt råd. Genom den samtidiga avvägning av olika intressen som ett sådant råd skulle ge tillfälle till skulle förutsättningarna för en effektiv stabiliseringspolitik utan tvivel förbättras. Att inrätta ett råd av denna karaktär torde emellertid kräva ingående överväganden med avseende på rådets ställning och funktion i förhållande till redan existerande organ. Utskottet tillstyrker därför förslaget om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla att utredning sker om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd.»;

dels att utskottet under C. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 539 och II: 664, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att utredning sker om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med stabiliseringspolitiska uppgifter.»

4. av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Lundberg*, vilka ansett att det stycke på s. 30 i utskottets yttrande som börjar med orden »De synpunkter utskottet» och slutar med orden »ett ekonomisk-socialt råd» bort ha följande lydelse:

»I avvaktan på att ett informellt samråd av detta slag prövas synes det inte finnas anledning att verkställa utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd.»

vid utskottets hemställan under D.

5. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 30 med orden »Vid sin förnyade» och slutar på s. 31 med orden »komma att uppstå» bort ha följande lydelse:

»Vid sin behandling av frågan har utskottet konstaterat att begreppet inkomstpolitik givits olika innebörd. Vissa remissinstanser tolkar begreppet såsom innebärande en faktisk statlig dirigeringsprocess, medan motionärerna å sin sida klart uttalar att friheten att få förhandla om löne- och inkomstbildningen inte ifrågasättes. Utskottet ansluter sig för sin del till motionärernas tolkning av begreppet inkomstpolitik såsom 'en uppfattning om önskvärdheten av en viss inkomstutveckling'. Utskottet delar också den mening som flera gånger, senast i nu förevarande sammanhang, uttryckts av bankofullmäktige, nämligen att det borde kunna vara av värde att konkret utreda och ange utformningen av en inkomstpolitik. Utskottet tillstyrker därför motionerna I: 559 och II: 658.»;

dels att utskottet under D. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 559 och II: 658 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera priser och löner.»

vid utskottets hemställan under E.

6. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett dels att det stycke på s. 31 i utskottets yttrande som börjar med orden »Vid sin bedömning» och slutar med orden »avstyrker därför motionsyrkandet» bort ha följande lydelse:

»Vid sin bedömning av förslaget har utskottet utgått från att god information om tillgång och efterfrågan på arbetskraft måste betraktas som en grundläggande förutsättning för att en effektiv arbetsmarknadspolitik skall kunna bedrivas. Utskottet har funnit att en vidareutveckling av prognosmetoderna är önskvärd och tillstyrker därför motionsyrkandet.»;

dels att utskottet under E. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till nationalbudgeten foga en redogörelse för arbetskraftsbalansen och prognoser för behov och tillgång av arbetskraft.»

7. av herrar *Stefanson, Wikberg, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping.

vid utskottets hemställan under G.

8. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett dels att det stycke på s. 32 i utskottets yttrande som börjar med orden »Med hänsyn till» och slutar med orden »denna fråga tillsättes» bort ha följande lydelse:

»Långtidsutredningen har i sitt betänkande bl. a. understrukit prisbildningens centrala betydelse för viktiga samhällsekonomiska avvägningsfrågor. Utredningen konstaterar bl. a. att en rad köproblem accentuerats genom åtgärder från statsmakternas sida som inneburit prissänkningar på många offentliga tjänster. Motionärerna hävdar — och utskottet ansluter sig till denna tankegång — att en viktig metod att begränsa den offentliga sektorn är att i ökad utsträckning avgiftsbelägga olika typer av offentliga tjänster. En avgiftsfinansiering i större utsträckning skulle också, via prisbildningsmekanismen, ge underlag för en bättre prioritering av de offentliga tjänsterna och sannolikt leda till en ur samhällsekonomisk synpunkt bättre resursallokering. Enligt utskottets mening är dessa frågeställningar centrala för bedömningen av den framtida inriktningen av samhällets resurser. En samlad översyn av den här angivna problematiken framstår som angelägen. Därvid måste givetvis också de sociala konsekvenserna av en ökad avgiftsfinansiering beaktas.»;

dels att utskottet under G. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte närmare utreda möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder.»

vid utskottets hemställan under I.

9. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett dels att det stycke i utskottets yttrande som på s. 33 börjar med orden »Utskottet har vid» och på s. 34 slutar med orden »avstyrker därför motionsyrkandet» bort ha följande lydelse:

»De rekommendationer som stabiliseringsutredningen gjorde för några år sedan har, i den utsträckning som de tillämpats i den ekonomiska politiken, uppenbarligen inte varit tillräckliga för att åstadkomma en ändamålsenlig efterfrågedämpande politik. Den av motionärerna föreslagna översynen och aktualiseringen av den ekonomiska politikens medel i avsikt att möjliggöra en politik som leder till stabilisering av penningvärdet är därför enligt utskottets mening ytterligt angelägen.»;

dels att utskottet under I. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte snarast förelägga riksdagen ett samlat förslag till de åtgärder på den ekonomiska politikens område som är ägnade att hejda inflationen och som föranledes av nödvändigheten av att återställa betalningsbalansen gentemot utlandet.»

10. av herrar *Stefanson, Wikberg, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping.

vid utskottets hemställan under J.

11. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Stefanson, Lundberg, Wikberg, Regnell, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett

dels att det avsnitt på s. 34 i utskottets yttrande som börjar med orden »Motionsyrkandet har rönt» och slutar med orden »avstyrka motionsyrkandet» bort ha följande lydelse:

»Motionsyrkandet har rönt — — — (= utskottet) — — — föreslagits av motionärerna.

Riksgäldsfullmäktige har i sitt yttrande anfört att visst utredningsarbete i denna fråga utförts inom riksgäldskontoret. Såvitt utskottet kan bedöma motsvarar emellertid denna utredning inte det önskemål som motionärerna framställt och i vilket utskottet instämmer. Utskottet tillstyrker därför motionerna på denna punkt.»;

dels att utskottet under J. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 539 och II: 664, såvitt nu är i fråga, måtte uppdraga åt riksgäldskontoret att verkställa teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning på småsparare bland allmänheten.»

beträffande viss del av utskottets motivering i övrigt

12. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Stefanson, Lundberg, Wikberg, Regnéll, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett att det stycke på s. 29 i utskottets yttrande som börjar med orden »Beträffande alla de föreslagna» och slutar med orden »institutioner utanför riksdagen» bort utgå ur yttrandet.

Särskilt yttrande

av herrar *Stefanson, Wikberg, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka anför:

Mot bakgrunden av den utveckling som skett och som kan förutses för det närmaste året i fråga om penningvärde och samhällsekonomisk balans har från vårt håll framlagts ett samlat stabiliseringspolitiskt program, som kan sammanfattas sålunda.

1. Budgetplaneringen bör göras fastare, så att reformarbetet under en framförliggande flerårsperiod tidsplaneras och angelägenhetsgraderas inom ramen för de under perioden väntade statsinkomsterna. Planeringen bör förslagsvis avse en femårsperiod. Planen skall ges en »rullande» karaktär och således medge viss anpassning till det aktuella läget.

2. En nationalbudget i arbetskraftstermer bör upprättas i syfte att förbättra grundvalen för en bedömning av de samhällsekonomiska resurserna.

3. En parlamentarisk översyn av statsutgifterna bör ske med vissa års mellanrum i syfte att nå effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar. Tiden är nu inne för en parlamentarisk utredning i frågan.

4. En skattereform bör beslutas av 1967 års riksdag efter i huvudsak de riktlinjer som innefattas i allmänna skatteberedningens förslag.

5. Det enskilda sparandet bör stimuleras bl. a. genom att skattelättnader medges för medel upp till visst belopp som insättes och står sparade minst viss tid på särskilt sparkonto. Med sikte på att stimulera det långfristiga sparandet bör tekniska förberedelser för utgivande av värdefasta obligationer vidtas genom riksgäldskontorets försorg.

6. Konkurrensens värde för rationalisering, effektivitet och sänkta kostnader för produktionen, inte minst inom byggnadsverksamheten, bör tillvaratas konsekvent.

7. För att stärka medborgarnas förtroende för statsmakternas vilja och förmåga att med kraft och målmedvetenhet arbeta för penningvärdets försvaret bör samråd ske mellan företrädare för det allmänna, arbetsmarknadens organisationer, näringslivet och fristående ekonomisk expertis. Sådant samråd, kanske inom ramen för rundabordskonferenser, bör syfta till att klarlägga de samhällsekonomiska förutsättningarna för största möjliga reella inkomstförbättring för alla grupper och att klargöra att denna bäst

uppnås genom att en allmän kostnadsuppressning undviks. En fastare form för sådana överläggningar erbjuder ett ekonomisk-socialt råd.

Vissa av de här skildrade förslagen behandlas i förevarande sammanhang. De övriga förslag som från vårt håll framlägges i motionerna I:539 och II:664 är däremot hänvisade till behandling i andra utskott. Eftersom förslagen hör nära samman och delvis griper in i varandra har vi ansett det väsentligt att sammanfatta dem i detta särskilda yttrande.